

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Responsa De Ivre Canonico Præsertim Novissimo

Zype, Frans van den
Antverpiæ, M. DC. XLV.

[Liber Qvartvs]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73071)

tionis, etiam posita præmeditatione, & excluso infortunio. & memoria repetendum est dilemma, quod supra est positum; ut quamuis admittamus reconciliationem, per actus computationum; nullibi tamen in actis ponitur, aut probatur, specialis aliqua amicitia vera, aut simulata inter reum & occisum; quæ ad qualitatem proditorij exigi videtur. *Menoch. d. cas. 361. n. 24. Diana & citati vbi sup. & alij passim.* ut osculum Iudæ, cædes Abner, & Amasæ à Ioab facta, Vriæ per Dauid, & aliæ ab authoribus d. n. 24. citatis allatæ.

Proditorium quidem diuersimodè accipitur: ut est apud Farinac. q. 18. n. 74. & seqq. *Tulium v. proditor. conc. 896.* propriè tamen respectu priuatorum proditor dicitur qui sub clypeo, prætextu, colore amicitia offendit. cum ergo de præiudicio priuilegij ecclesiæ minuendo agitur, verba nouæ constitutionis strictè sunt interpretanda de eo, qui dum se

amicum ostendit, seu fingit, aliud facit. *l. 1. D. de prauaricat. l. athletas. §. pen. D. cod. c. transferunt. 24. q. 3. c. omnis. X. de pœnit. & remiss.* quamuis enim, qui eum, qui neque amicus est, neque inimicus, offendit sine prædicia diffidatione, ut loquuntur, accedere ad proditores videatur; plurimumque ea sit segretia; tamen axioma illud, *nemo volens percutere dicit, caue;* significat latam illam esse acceptionem: in fauorem autem ecclesiæ mox diximus verba bullæ strictè esse accipienda. nam summa est ratio, quæ pro religione facit. & vbi diuersæ sunt iudicum sententiæ, statur illi, quæ fauet piæ causæ. *c. vlt. X. de sent. & re iud.* quanto magis id obtinere debet, vbi tantum Interpretes dissentiant? nisi altera opinio esset euidenter iniqua. *Tiraquell. de priuileg. piæ causæ priuileg. 147.* sed piæ causæ semper fauendum est, & secundum illam in dubio iudicandum. *idem priu. 146. 148.*

^{19.}
In dubio
sententiã
pro immu-
nitate.

^{18.}
Prodito-
rium vt sit
accipien-
dum?

LIBER QVARTVS

De sponsalibus & matrimonio.

RESPONSVM I.

*De matrimonio inuito, nec
intelligente parochio
attentato.*

Vod à Concilio Trid. statuitur *f. 24. de reform. mat. c. 1. §. qui aliter accipiendum est, vt in l. coram Titio D. de verb. signif. l. diem §. coram D. de arbit. vt & scire debeant parochus & testes, & intelligere quid aga-*

tur. non etiam consentire. *scire,* inquit d. l. coram, *non etiam velle debet: nam & inuito eo rectè fit quod iustum est.* in eamque sententiam Cardinales Concilij Interpretes sæpius responderunt, validè contrahi matrimonium coram parochio, & testibus inuitis, mutuo contrahentium consensu intellecto. *d. c. 1. scire* ergo, intelligere, videre, in conspectu habere, oculis, audituque percipere parochus debet actum, agentesque. *Barbos. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 1. n. 79. diximus in Consult. can. de sponsal. & mat. conf. 3. & 4.*

Negat hic Pastor se vidisse
S 4 luue-

^{1.}
Valeat cor-
ram inui-
to. modò
intelligat.

2.
An pro in-
telligente
habendus
sit cum alij
quod age-
batur in-
tellexe-
runt?

iuuenem, negat se audiuisse res-
pondentem filiae dicenti, *accipio
te in virum*. contra asserunt testes
duo, vterque parens filiae se audi-
uisse, vidisse, intellexisse: parochum
videre, audire, intelligere potuisse,
& credere intellexisse, si si igno-
rantiam affectarit. in hac dissonan-
tia valet discertio Iudicis: cui illa
remittitur. *l. 21. §. fin. & ibi DD. D.
de test.*

Numerus hinc testium, inde
persona parochi, vita laudabilis, fi-
de digni, inde praesumptio, quod
quis scire praesumatur quod om-
nes, qui adfuerunt, sciunt: inde iu-
ramentum contrarium, causam
perplexam faciunt. & quidem si
vnicui vnico testi, cuius nihil
interit, credi posset, ex certa scien-
tia deponenti; vt vult Faber &
ab eo citati def. 35. C. de test. id maxi-
me recipiendum esset in parochi-
de actu sui officij testante. *vt dixi-
mus d. conf. 3.* vt & parochialibus
registris omnem fidem tribuit
edictum an. 1611. *art. 20.* & praes-
umpta scientiae praevalet igno-
rantiae iuramentum. *c. vlt. X. qui
matr. accus. nisi grauis nimirum es-
set praesumptio. c. vidua. X. de re-
gular. vt nullatenus illa verisimilis
foret. c. quia verisimile. X. de praef.
Vinian. in Ration. ad d. c. vlt. Menoch.
de praef. lib. 1. cap. 77.*

At hic constat cum per frau-
dem vocatus esset parochus, &
contrahere L. & F. contenderent,
magnos exortos esse clamores: pa-
rochum fugere, alios retinere con-
natos: bilem illi motam, mutatum
vultus colorem, inter violentiam
hinc ad erumpendum, inde ad re-
tinendum: adeo vt apoplexiam ad
sex horas veritum se fuisse decla-
rauerit. verisimiles ergo haec sunt
negotij circumstantiae, vt non vi-
diffe, non audiuisse, non intellexisse
possit credi.

Vt omnino distractis contingit,
obuios non videre, ita vt agnos-
cant: sonos non audire, ita vt ex-
audiant; oculos quidem auresque

percuti; visa tamen, auditaque
non animaduerti: ad intellectum
non penetrare: ita parochi hinc ac-
cidisse iurato credendum vide-
tur; eius eximia probitate expen-
sa.

At obijcitur affectasse parochus
ignorantiam; eoque perinde ha-
bendum, ac si intellexisset. *c. cum
non stat. de reg. iur. in 6. a contraria
sensu. c. imputari. ibid. sed haec locum
habent, cum alicui incumbit quid
facere, vel non facere, quando ca-
sus illi adscribitur, cuius culpa ac-
cidit, neque excusari meretur, qui
ibi necessitatem iniecit. *Canf. &
DD. in d. c. imputari.* at hic nulla
parochi culpa potest argui; nec igno-
rantia recte vocari affectata,
quod vitium sonat, vt ex Erasmo
notat Spigel. *in Lex. v. affectare &
de Tuberone ait lex. 2. D. de origin.
iur. Concilium Lateranense de
clandestine contrahentibus c. 3. §.
si quis. X. de clandest. despons.**

Vbi d. c. 3. in princ. & §. fin. gra-
uiter sub poena suspensionis sacer-
dotibus prohibet, ne clandestinis
matrimoniorum contrahentibus, seu
quae prauias non habent denun-
tiationes, intersint. vtique ad sen-
sum d. l. coram, ne placido lumi-
ne videant; audiant, intersint,
adeoque tenentur, si possint, fuge-
re; & euadere: non videre, non au-
dire, non intelligere, si poenas ve-
lint euadere.

Non ergo culpabiliter affectas-
se ignorantiam dicitur. hic paro-
chus: non quasi in contumaciam
affectantis praesumetur pro con-
trahentibus, sed in officio suo in-
cedenti per viam d. c. 3. fide tri-
buenda erit, quae eis debetur, qui
rite functiones suas obeunt. & sic
ad sensum Concilij Trid. praeter-
tem non fuisse. & quamuis dican-
tur Cardinales Interpretes rel-
pondisse pro matrimonio, dum
parochus ignorantiam affectauit,
ad eam tamen declarationem rel-
pondimus d. conf. 3. praeterquam
quod Urbanus VIII. iam decre-
uerit,

uerit, ne vllis declarationibus huiusmodi in iudicio, vel extra fides habeatur; nisi appareant sigillo Cardinalis præfecti munitæ, & secretarij manu signatæ. quod & tum æquissimum est, cum non videntur cum iuris ratione conuenire: vt non illa cum d. l. coram. d. c. 3.

Nihil etiam arguit confessio Iuuenis, quæ alioquin etiam in matrimoniali causa omnes probationes superaret, *Vvames. de spons. & mat. conf. 529. n. 20.* vt pro iudicatio videatur habendus: *l. vn. C. de confes. quia confessio tantum valet quoad consentem: neque recipitur, si naturæ, aut iuri repugnet. l. 13. D. de interrogat. act. non ergo illius confessio probat parochi intelligentiam, sine qua matrimonium consistere non potest iure Concilij Trid. eius ergo confessio aduersus huiusmodi ius, & veritatem nihil probare, aut præstare potuit. sed eam Iudex sequetur, quatenus ei nota erit eximia, quam diximus, parochi prohibitas.*

RESPONSVM II.

De proprio parochio.

Controuersitur matrimoniū, quod coram parochio contractum est, an validum sit, quod Concilium Trid. loquatur de proprio, in verb. *ter proprio contrahentium parochio*, & continuo sensu sequitur §. qui aliter. qui in c. omnis. *x. de panis.* dicitur proprius sacerdos. sub quo scilicet contrahentes domicilium habeant. *Trinis. l. 1. decis. 23. n. 1.* seu sufficientem habitationem; contrahentes autem eam hic non habuerint. sed sponsus sub alia parochia, sponsa autem moram quidem aliquam sub illo parochio fecerit; domicilium non habuerit. quia cum le-

gitima non esset; & hodie strictè liberi naturales non sint; *Cuiac. l. 5. obs. 6. in fin.* de familia non sint; sed extranei: §. *si aduersus. institut. de nups.* patrem solæ nuptiæ demonstrant, *l. 5. D. de in ius vocand.* ideo matrem illi non patrem sequantur; *l. cum legitime D. de stat. homin.* adeoque maternum non paternum domicilium, *Piascet. in prax. Episcop. pal. p. 1. c. 1. art. 2. n. 2. vers. ratione domicilij. Gonsal. ad reg. 8. Cancell. glossa. 9. §. 1. n. 14. & seq.* illudque non hoc sit hic attendendum, *l. 1. in fin. l. eius qui D. ad municipal.* domicilium autem originis, vt hic est maternum, dicatur immutabile, *l. assumptio. D. ad municipal. l. origine C. de municipal. l. 10. ac durare præsumatur, donec probetur mutatum; Baldus in l. fin. n. 2. vers. sed sufficit. C. si à non competent. Iud. d. l. assume. & gloss. in verb. mutare. & verb. non domicilium. in fin.* eoque minus, quod pupilli sine tutore nihil agere, adeoque nec domicilium constituere sibi possint, vt opus fuerit titulis *D. & C. vbi pupillus educari, vel morari debeat.* adeoque sponsa hic minorennis domicilium maternum mutare non poterit, & sic nec parochiam aliam nancisci, quamuis tunc, per aliam occasionem missa, apud patrem sub illo parochio moraretur.

Sed enimvero decisum est filium familias constituere sibi posse domicilium: *l. 17. D. ad municipal.* & morari vbi debeant pupilli leges decernunt; non vbi minorennis: qui sine curatore agere quod lubet, & contrahere possunt. imò nec curatorem inuiti accipiunt, nisi in litem. poterunt ergo sibi constituere domicilium & habitationem parochialem. præsertim cum puberibus permissum sit contrahere matrimonium, illiusque & spiritualium rerum respectu habeantur pro maiorennibus. & quæ de materno domicilio dicta sunt, non de quibuslibet illegitimis, sed de vulgò quæ sitis dicta

4. An obit partium confessio?

2. An illud mutare & aliud sibi constituere possit.

3. Iam pubes.

1. Filia illegitime nata an extra domicilium maternum rectè contrahat.

dicta sunt, qui spurij & apatores, quasi sine patre, dicuntur. & propterea Celsus in l. 1. D. ad municipal. cur vulgo quæritur matris conditionem sequatur, *quam enim*, inquit, *aliam originem hic habet?* & ibi glossa; *certè nullam*. si ergo illegitimus patrem habet, originem eius & conditionem sequi poterit. sed, ut id ex iure non disputemus, certa hic consuetudine inductum est, ut quæcumque illegitimæ proles à patre agnoscendæ, alendæ, & educandæ sint, natæ ex muliere, cum qua ille copulam habuisse se fateatur, vel probatur, illaque patrem illum esse iuravit. & est assidua hic huiusmodi mulierum aduersus tales viros petitio, mille exemplis usurpata his verbis; *ut proles pro suis agnoscant, ad se recipiant, & pro suis deinceps alant.*

4. Et quæ nō sit vulgō quæsitā.

5. Vel & illa per mores.

6. Consideratio domicilij.

7. Mansionis morosæ.

8. Mutabilitas.

Eoque hic magis hæc sponsa patris domicilio adscribenda fuit, quod tempore matrimonij contracti apud patrem morabatur; nec destinauerat positiuè ad matrem regredi: quod domicilio sufficit. cui nec refragatur intentio manendi dumtaxat, donec causa forte præbeatur mutandi. *l. ciues. in verb. nisi quid auocet. C. de incol. l. 10.*

Igitur sponsa ubi contraxit, domicilium habuisse censetur; aut, si non illud in summo rigore; saltem talem habitationem, mansionemue, quæ contrahendo matrimonio sufficiat. *per ea quæ deduximus latè in Consult. can. de sponsal. & mat. conf. 13.*

Neque mouet, quod initio dictum est, de immutabilitate domicilij originarij; seu quod consuetudines A. habeant, quod ne quidem alibi nubens (quod iure secus *l. vlt. C. de incol.*) desinat illic esse ciuis: quia leges intelligendæ sunt quoad munera loci originis; ut subterfugere illa migrando non possit cuius. cæterum luce clarius est, quod & alibi habitare, & domicilium constituere possit, *l. 3.*

4. 6. 11. §. fin. l. 17. §. patris & matris. D. & C. ad municip. & de incol. l. 10.

RESPONSVM VII.

De milite mutante locum ad tempus expeditionis, non præsidium.

Centuria destinata est ad custodiam & præsidium fluminis N. distributa in diuersas munitiunculas in ripis extructas, intra diuersarum parochiarum limites: pars alio diducta ad limites alios custodiendos, dum coit exercitus; quo rursus in hyberna redeunte illa ad prius præsidium redire solet: contraxit matrimonium miles coram parcho prioris suæ munitiunculæ; centuria castrensis sacerdote carente, cum muliere, quæ cauponariam exercebat sub alia parochia, in præcipua munitione centuriæ: nec satis constat, an is in priori munitiuncula fuerit assiduus; an alio deductus; ob tanto comteatu in paucos dies ad priora redierit, ut matrimonium hoc contraheret: & nunc queritur an illud sit, validum, quæ non contractum coram parcho habitationis mulieris, nec satis constat an ipse tum in d. præsidio moratus fuerit, dum contraxit.

Necessitas quidem facultatem tribuit parcho administrandi peregrino sacramenta necessaria. *c. 7. x. de celebrat.* sed matrimonij sacramentū necessarium non est. & propterea Concilium Trid. *de reform. mat. s. 24. c. 1.* celebrari illud tantum permittit coram proprio parcho habitationis. nisi contractus hentes sint vagi. *c. 7. ibid.* quales nō sunt milites. *ut diximus consult. c. 1. v. conf. 7.* quorum sacramentum vagationi aduersatur: quamuis frequententer loca mutant; sed dum cum & centurionum iussu: dum dicunt

dicunt huic, *vade, & vadit illi, ve-
ni, & venit.*

2. Sed coram
parcho
firmi præ-
sidij.

Quare & miles, qui in firmo præ-
sidio est, habitationem imitatur, &
coram parcho præsidij matrimo-
nium rectè contrahit. *l. 19. §. 2. &
3. De iudic. c. 3. de sepultur. in 6. l. 23.
§. 1. D. ad municipal. miles, inquit,
ibi domicilium habere videtur, ubi me-
ret: & adscriptus munitionum
suarum glebæ, cui datus est præ-
sidio. arg. l. 12. §. 23. & 37. quod
si autem ad exiguum tempus ali-
cubi subsistat, vt quasi per modum
transitus ibi sit; non censetur
loci parochus illius proprius. *d. l.
19. §. 3. & propterea per Concor-
data Delegati exercitus declara-
tum fuit antiqua præsidia specta-
re ad Ordinarios locorum, & anno
1624. idem repetitum, adieci-
m- que ab Ordinarijs solis curam ani-
marum fixorum præsidiorum com-
mitti, exercentes approbari, & fa-
cultates recipere debere: & ite-
rum, non licere parochis assistere mi-
litibus, seu personis de exercitu mat-
rimonium contrahere volentibus, nisi tan-
quam præsidarij in eorundem parochia-
rum parochijs resideant.**

3. Non ubi
est per mo-
dum tran-
situs.

4. Quid ubi
mora nec
exigua est,
nec diutur-
na?

Sed dum mora est nec perpe-
tua, nec momentanea, causa præ-
sidij nec nata durare diu nimium,
nec statim cessare, satis est perple-
xa consideratio: vt in mortuo ad
tempus deposito, aut in perpe-
tuum sepulto. *l. 4. l. 40. D. de reli-
gios. & sumpt. fun. &* dum fundus
legatur, cum ijs qui ibi erunt, in
pecunia, quæ ibidem est foeneran-
di causa: *l. 44. D. de legat. 3. aut
præsidij: l. 79. §. fin. cod. ad tem-
pus vel ad futuras necessitates: l.
39. §. 1. D. de aur. & arg. leg. qui in
villa est recreationis causa. d. c. 3.
in academia studiorum: l. 2. C. de
incol. nam si maiori parte anni ali-
bi habitet, contrahere hinc non po-
test matrimonium: si morali mo-
do æqualiter utrobique; poterit
contrahere utrobique. vt casum
vtrumque sæpius à Concilij In-
terpretibus decisum referunt au-
thores.*

Potest in
loco præ-
sidij eufi
ad tempus
absuerit
expeditio-
nis causa,
ex eadem
etiam mo-
re recessurus
manente
præsidio.

Igitur an miles educus ex suo
præsidio in aliam quasi expeditio-
nem statariam ad custodiendos
alios limites, per ætatem duratu-
ram, an ex quasi æquali ibidem ha-
bitatione, seu mansione, potuisset
contrahere; non opus est ex facto
hic disputare: sed hoc dumtaxat,
an obtento ad dies comiteatu re-
uersus ad priorem stationem, co-
ram parcho suæ munitiu- culæ?
& dicendū videtur potuisse. quia
centuria præsidia fluminis N. pri-
mitus destinata retinebat: quam-
uis rariori milite: paucis inde nū-
meris aliò ad tempus translatis,
signis aquilisque ad flumen rema-
nentibus: ubi merere censentur:
quamuis annonæ & stipendia re-
gia ad expeditionem aliò comi-
tentur.

Sicut autem in patria possessio-
nes habens, retinet nihilominus
prius domicilium: *d. l. 23. sic etiam
d. Concordata. art. 1. & 2. Guber-
natorem generalem, domesticos
vtriusque sexus, corporis custo-
des, nobiles, & alios inferiores in
his partibus habentes suos Ord-
narios, dum sub ijs, seu in domici-
lio agunt; eosdem illis subijciunt,
dum in exercitu, Delegato.*

Similiter censendum est mili-
tem de quo quæritur, dum tem-
poralem expeditionem ad tempus
relinquit, reuersum ad præsidium
centuriæ destinatum, quamdiu
centuria ibi hæret, meretque, re-
tinuisse præsidariam munitiu-
culæ habitationem, subiectionem-
que parochialem: & ad imitatio-
nem ex villa reuersi, potuisse hinc
matrimonium contrahere; quam-
uis illo contracto reuersurum ad
numeros aliò ad tempus missos;
adeoque matrimonium, de quo
quæritur, valide fuisse contra-
ctum.

De

RESPONSVM IV.

De matrimonio contracto
de licentia generali paro-
chi coram alio sacerdote.

Quoniam Concilium Trid. in matrimonij contractu exigit parochi presentiam, aut alterius sacerdotis, de illius seu Ordinarij licentia, frequenter in controuersiam venit, an sufficiat indefinita concessio supplendi vices parochi?

Et quidem specialem licentiam non requiri recte docet Sanches. l. 3. de mat. disput. 35. n. 5. cum id Concilium Trid. non exigat: sed sufficere ea mandari quae ad curam animarum spectant, seu parochi officium, vt decisum ait Hurtado apud Barbof. in coll. DD. ad Conc. Trid. s. 24. de mat. c. 1. n. 127. imò Concilij Interpretes apud Ceuall. in Spec. commu. op. q. 604. n. 114. Pontium. l. 5. c. 29. n. 1. non sufficit, inquit, tacita licentia, qua resaluat ex tolerantia: requiritur verò vel commissio generalis administrandi sacramento, vel si hac abfit, expressa, v. l. specialis licentia. vbi Pontius n. 2. notat & generalis sufficere, & verbo sacramenti etiam assistentiam matrimonij intelligi, idemque ante illum docuit Bonacina, Reginald. & Rebell. denique Sanches vbi sup. n. 8. huiusmodi assistentiam comprehendit admittit, si qua coniectura probabilis fuerit animi delegantis.

Generalis ergo licentia sufficit, quamquam nec defint qui, etsi expressè omnium vniuersaliter sacramentorum administratio concessa foret, id commodè contentant intelligendum, de necessarijs; non de matrimonio; cuius non eadem sit ratio: atque ita multò magis indefinitam esse restringendam: & ita accipiendam esse

bullam Cruciatæ declarasse Romanam. qua de re Sanches de mat. l. 3. disp. 35. n. 8. & quos plures citat Barbof. vbi supra.

Denique Egidius Coninck, alijsue ab eodem Barbofa citati n. 129. negant mandato contineri assistentiam matrimonij sub generali commissione administrandi omnia sacramenta: quoniam presentia, quam praestat parochus matrimonio, non est ministratio sacramenti, cum ipsi matrimonium contrahentes sint ministri, presbyter publicus tantum testis: sed in negotijs moralibus loquendum, iuxta philosophum, vt multi. c. humana aures. 22. q. 5. vsus autè loquendi sub administratione sacramentorum comprehendit etiam ministerium parochi matrimonio coniungentis, iuxta Trid. d. c. 1. in verb. & ego vos coniungo. & c. quod quidam ad hoc extollunt, vt parochum matrimonij ministrum faciant, iuuantur. que illis verbis, ego vos coniungo.

Quinimo decisum est, in matrimonio c. 7. X. de sponsal. vt alter alterius verba non intellexerit, ad communem; inquit, verbi intelligentiam recurratur. & cogatur utroque verba prolata in eo sensu recte e qua solent rectè intelligentibus generari, & consonat l. Labeo D. De iuppell. legat. communem ergo intelligentiam sequemur: & quam ipsis Cardinalibus Concilij Interpretibus huiusmodi verba generantur.

Opponitur tamen regula iuris, in generali concessione non venit, quod quis in specie verisimiliter non esset commissurus, vt in generali mandato non continetur matrimonium. l. fin. de procurator. in 6.

Sicut etiam generaliter responsum est, ea que speciali nota egent, nisi specialiter designentur, omnia censeri. l. item. §. ait. D. de iur.

Quin & verisimiliter concessio in specie praesumi non solet, cum cara aliqua quis habet. vt in l. obligat. 6. D. de pignor. generalis obligatio

Qualis generalis sufficiat?

ligatio non comprehendit suppellectilem, vestem, mancipia, quæ in vsu quis habet necessario, vel maioris momenti sunt. *c. fin. de off. vic. in 6. l. filiusfam. 7. D. de donat. vbi generale mandatum non complectitur donationem: c. 2. de panis. & remiss. in 6. vbi facultas eligendi confessarium, non continet facultatem absoluedi à reseruatis.*

Sed iterum respondetur assistentiam nullam habere comparationem cum ipso matrimonio, quo corpora in mutuam tradantur seruituræ, & nisi sit animorum consensus, perpetuam gehennam: vt sub generalibus verbis quis seipsum non ita abdicare censendus sit, cum parochia ex sola assistentia nihil decedat, vel accedat.

Quinimo & Clement. 1. *de priuileg. eodem fere gradu videtur statuere, vinctiois extremæ, vel eucharistiæ sacramentum, viaticum ministrare, vel matrimonium solemnizare.*

Igitur cui vices ministrandi viatici, poenitentia, aliaque pastoralia alijs prohibita, commissæ sunt; & matrimonij celebratio censenda videtur etiam demandata, sub generali seu vniuersali locutione.

Sed an etiam sub indefinita? & quidem pro iuris axiomate est receptum, vt dicatur indefinita locutio in iure æquipollere vniuersali. in iure inquam, non vi logica verborum. suffragantur leges si pluribus 44. in princ. D. de leg. 2. l. si necessariis 5. si annua. D. de pignor. act. l. in vsu 158. D. de verb. signif. l. si pluribus 98. de leg. 3.

Sed imprimis indefinita censetur æquipollere vniuersali, seu generali; in causis fauorabilibus. *Tuscus vbi sup. n. 5. & 10. fauorabile autem est matrimonium: c. fin. de sent. & re iudicat. Sanchez l. 3. disp. 35. n. 19. in fin. l. 1. disput. 18. n. 5 etiam quoad forum internum: neque*

tantum quoad causam in facto dubiam, sed etiam in iure probabiliter controuersam; vt pro illo pronuntiarum debeat. *ibid. n. 6. & 7. Nauarr. cons. 15. de conuers. coning. Malder. 2. 2. 1. 9. c. 1. d. 4. Siluius Resol. var. v. mat. XI.*

Indefinitam etiam in materia spirituali accipiendam pro vniuersali, valde probat c. vnam san. Etiam. de maior. & obed. in exgranag. comm. in verb. dicente Domino ipsi Petro, *pasce oues meas*, inquit, & generaliter non singulariter has vel illas: per quod commississe sibi intelligitur vniuersas. vbi disertè generaliter oues Dominum dixisse dicit, cum dixit indefinitè, & intelligi vniuersaliter. nec minus latè illud verbum pasce accipitur, cum inde & primatus, & tota auctoritas Petri, & successorum eius deducitur. vnde & hinc latè accipienda videtur facultas administrandi sacramenta, secundum facultates loquentis.

Enimvero authores axioma æquiparans indefinitam vniuersali, ita solent exaudire, vt habeat locum; vbi eadem omnino ratio est: quod si illa fuerit dispar, non obtineat. *Tusculanè Concl. pract. v. indefinita æquipollere vniuersali, & quando secum. concl. 86. vbi multos authores, & conclusiones refert: quæcum ferè substantia est; vt paritas & disparitas rationis distinguat.*

Negant verò solemnizandi matrimonij, aliorumque pastoralium administrationem eandem esse rationem: sed mox diximus in d. clem. 1. de priuileg. satis comparari: atque ideo ex communi iuris ratione censendum, id, quod generaliter aut indefinitè concessum porrigitur ad alia sacramenta, & pastoralia, esse etiam intelligendum de solemnizatione matrimonij.

Communi, inquam, iuris, sermonisque ratione: contingit enim ex alijs causis aliud dici oportere. atque imprimis si mens mandantis

6. Etiam spiritualibus.

7. Vbi eadem ratio est.

8. An hic paritas?

9. Nisi circumstantia aliud suadeant.

T con-

3. An indefinita locutio matrimonij assistentiam comprehendat?

4. Quando indefinita æquipollere vniuersali?

5. In fauorabilibus

contraria eluceat: *l. in ambiguis. D. De Reg. iur.* quamuis verba impropriaentur, illa sequenda est. *l. semper in stipul. 34. D. de reg. iur. l. insulam 6. D. de prescript. verb. tot. iii. C. plus valere quod agitur. l. in venditionib. 9. vers. planè si in nomine D. de contrahend. emt. l. 1. §. conuentio- nis D. de pact. c. humana aures in fin. 22. q. 5.*

10. *Ve si de- prehenda- tur contra- ria mens telantis.*

11. *Ve illa elu- ceat rex an- tecedenti- bus & con- sequenti- bus.*
 Elucere potest seu in alijs ver- bis, seu factis. attenduntur enim antecedentia & consequentia di- cta, & facta: *l. heredes. 21. §. sed & si. D. qui testam. facere poss. l. sed in- han. §. proinde. D. Ad Macedon. ibi, intelligendam ab initio sic accepisse. Menoch. de presump. l. 6. pr. 35. a. n. 23. vsque ad fin.*

12. *Fieri con- ditio.*

Iterum in ambiguis, quod solet fieri, actum censetur. *l. certi condi- ctio. §. si nummos. D. si certum petatur. & quod communiter fit, factum praesumitur. Euerard. loc. leg. à com- munitèr accident. consuetudo patri- sis. & regionis attenditur. l. si seruis plurium 50. §. vlt. D. de leg. 1. l. nummus 75. D. de leg. 3. l. semper 34. D. de reg. iur.*

13. *Alias ad ius referen- dum est.*

Si tamen de more delegantis, aut loci consuetudine non appa- ret, ad terminos iuris redeundum est. *l. 2. in verb. ad ius reuulit. C. de hered. insinuen. sed & quando vari- us mos est, vtique non attenditur. d. l. semper. 34. D. de reg. iur.* sed & praeter morè fuit hinc agro- rum & profugorum multitudo de qua mox infra, vt extraordinario egerit remedio: & quæ obscurè dicta sunt, etiam vbi de matrimo- nio quaeritur, iuxta communem intellectum accipi debent. *d. c. 7. X. de sponsal.*

14. *Etiam cum mos est varius.*

15. *Causa li- mitata de- terminat effectum.*

Sed & contingit limitatam esse delegandi causam, quæ limitatum producit effectum: & indeterminatum sermonem causa determi- nat. *l. 5. & ibi Barth. D. de admin. tut. l. cum pater §. dulciss. D. de leg. 2. Gail. l. 2. ob. 88. n. 8. ex causis di- ctorum. c. 6. X. de verb. sign. ideo*

que delegatio interpretanda est secundum terminos primordia- lis causæ. *l. 5. D. de administrat.*

Denique vbi rationabiliter he- sitatur, contra eum facienda est in- terpretatio, qui legem dicere po- tuit, debuitque apertius. *c. conu- eum. de reg. iur. in 6. l. veteribus. D. de pact. l. in contrahend. D. de reg. iur. l. cum in lege. D. de contrahend. emp. contra proferentem: ergo tunc indefinita aequiualeat vniuersali, secus si pro eo faceret. *Tajou. d. c. 98. n. 20. post Roman.* At verò, vt id obtineat, vbi inter aliquos de con- tractibus agitur; sed vbi tertij in- terest, non item: vt hic cum de validitate sacramenti. vbi in vero dubio interpretatio facienda esset pro matrimonio. *d. c. fin. X. de re iud.**

Speciales ergo circumstantiae excutiendæ sunt, an hic commu- ni iuris rationi aliquod detrahant. constat ergo hinc datam esse iurisdi- ctionem, potestatem, & facultatem ad- ministrandi sacramenta: sed sine di- stinctione, aut reflexione ad matrimo- nium: verba sunt ipsius parochi, his conformia ipsius sacerdotis, qui matrimonium, vnde quatio, solemnizauit. mos non fuit paro- cho isti, alij siue istius vrbis ita inde- finite committere, praeter vice-pa- stores: ipse parochus, cum pri- mum rogatus fuit, dixit se matrimo- nium istud pro valido habere, perinde atque si ipse celebrasset: alijs cum similem facultatem de- dit, solitum se esse excipere matri- monium.

Illud nonnihil propius inspi- ciamus, an generalis locutio à cau- sa sua hinc determinetur. Causa ergo committendi fuit multitudo eo tempore agrotorum, & alio- rum ex omni vicinia armis gallicis infesta eò confluentium: cui cu- randæ solus parochus, & vnus vi- carius par non erat: eoque testa- tur parochus ex ea occasione faculta- tem esse datam, & Ordinarius se, ideo parochi mandasse, vt plu- res

res assumeret subsidiarios.

18. *Causa finalis non impulsiva determinat effectum.*

19. *Utile distinguitur.*

20. *Pro fauorabili causa in dubio censendū.*

21. *Utrū illa causa presumatur: hac vel illa hic intelligatur?*

nem sacramentorum commisit, ideoque non ut profugis tantum, & ægrotis subsidiarij operam præstiterunt, sed indifferenter omnibus, citra difficultatem.

Sed an ea expressio *occasionis multitudinis ægrotorum & aliorum egentium sacramentis penitentia, viatici, & extreme unctionis*, impediatur indefinitam locutionem comprehendere assentiam matrimonij, quam adeo multi non exigunt infirmi, aut profugi? dubitatur nunc ex hoc facto: & pugnat tam verbum *occafio*, quam fauor matrimonij, contra restrictionē: impulsiva enim causa non restringit; sed finalis dumtaxat: & de hac accipi tantum potest quod cessante causa cesset lex, & dispositio testantis: aut contrahentis; non autem ubi cessat impulsiva, cessat dispositio.

RESPONSVM V.

De putatiuo pafore.

Quamuis Concil. Trid. s. 24. *de reform. mat. c. 1.* omnes omnino matrimonij contrahere volentes inhabilet ad contrahendū aliter, quā coram proprio alterius parochi, vel alio sacerdote, de illius Ordinarij licentia, & duobus saltem testibus, contractusque irritos atque nullos faciat: frequenti tamen sententia receptum est, ut quamuis parochus interdictus, prohibitus, priuatus, iniustum titulum habens, aut propter aliquos iuris defectus nullum, atque etiam parochus putatiuus sit tantum, matrimonium tamen sit validum. *citati à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. r. n. 87. & seqq.* sed tamen nō quomodocumque putatiuus singulari quopiam priuati alicuius sed populari, atque communi errore, ex titulo saltem colorato, atque aliqua possessione. ut in *l. Barbarius Philippus. D. de off. prætor. Barbarius* seruus cum esset in candidatorum numerum irrep-

Putatiuus sufficit ex communi errore, non singulari.

T 2 ferat,

ferat, à populo prator fuit constitutus, officiumque exercuit; atque ob communem errorem, bonumque publicum acta eius sustinentur. idem est in l. 2. C. de sent. & interloc. om. Iud. cum ergo error priuati vnius tantum est, non idem receptum est. l. nulla. qui & à quib. manum. lib. l. non idcirco. 44. §. 1. D. de indic. optimè Cuiac. obs. l. 1. & obs. 33. Hotoman. quæst. illu. l. c. 17. quos sequitur Buius ad d. l. Barbarius. vt in errore nō probabili aliud obtinuit. c. 2. de constit. in o. c. dudum el. 2. de elect. vers. in multarū animarum.

Porro in presenti causa error aëtrici priuatus est, suppositi calculæ, in vicem parochi, sacerdotali veste induti, personam non agnoscantis.

2.
An coram
si putari-
uo actus
habeat vim
sponsalium?

Videamus, an actus coram personato parochi celebratus, saltem habeat vim sponsalium? & quidem cum omnis omnino abfuit parochus, eam controuersiam in vtramque partem agitant doctores citati à Barbofa vbi supra n. 150. 157. dum Concilium d. c. 1. & contrahentes reddit inhabiles, & contractus nullos. & quidem subtiliter disputari hæc possunt, quando contrahentes in nudis verbis substiterunt. Nā licet in d. c. 1. in verbis ad sic contrahendum, & huiusmodi contractus partium inhabilitas & nullitas actus, vt talis, decernatur; non tamen alio quouis modo; vt idem Concilium s. 25. de regular. c. 15. professio ante ætatis & nouitiatus annos ibi præscriptos sit nulla, inquit, nullamque inducat obligationem ad alicuius regule, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus. & c. 16. renuntiatio secus quam ibi præscribitur facta sit irrita, inquit, & nullius effectus. quæ adiectiones faciunt, vt cum illæ desint decreto d. c. 1. non abs ratione dubitari possit, an nullitas illius extendatur ad omnes omnino alios effectus, præsertim illos, qui proposito fini, intentionique

Concilij non aduersantur quemadmodum sæpe respondit S. Congregatio Interpretum Concilij Tridentini decretum d. c. 1. non extendi ad sponsalia de futuro; eo excepto, quod per copulam nunc non transeant in sponsalia de presenti. vt retulimus in lur. Pont. nou. anal. de sponsal. in principio, & plenius citati à Barbofa vbi supra. n. 146. 152.

Sancè authores citati ibidem n. 151. graues sunt, neque ratione leues in defloratis bona fide, non aliqua erga decretum ecclesie d. c. 1. contumacia contrahentibus, potest quanto magis dum sub vmbra ecclesiastici ministri sacrilegè decipiuntur; vt omnino actus, si non valet, vt agitur, valeat meliori modo quo valere potest. vt in im. puberibus sponsalia de presenti vertuntur in sponsalia de futuro. c. fin. in fin. x. de de sp. impub. c. 2. §. 2. eod. in 6. in verb. que iura interpretati fuerint sponsalia de futuro, & in verb. contractus valent et potuit; non sicut agebatur. & causam vbiq; assignant doctores, fauorem matrimonij, qui vtrique & hic debere videbitur ei, quæ nulla erga ecclesie decretum contumacia fuit, sed miserabiliter decepta; & sub specie proprii parochi, & propterea Concilium Trid. d. c. 1. §. qui aliter. dum vitur verbo attemptabunt, præsumptionem & contumaciam aduersus ecclesie decretum denotat. quæ in hoc casu non inuenitur, cum personam proprii parochi, quis induit. adeo quidem, vt quamuis matrimonium omnino serio ante d. c. 1. qui aliter inculcauerit coram proprio parochi contrahendum, atque aliter validum esse nequeat; posse tamen videatur eam recipere fauoris interpretationem, vt vim sponsalium habeat.

Enimvero vt in lur. Pont. anal. de spons. n. 3. & 16. in fin. diximus, merito quidem contractum iure, seu vi sola conventionum expensâ,

expensa, verius est non transire
 contractus huiusmodi de presenti
 in sponsalia de futuro. *iuxta c. in qua
 fidem. X. de spons.* quia id quod nul-
 lum est, nullum producit iuris ef-
 fectum. adeoque quod fit contra
 d. s. qui aliter, neque valebit vt
 potest: vt in impuberibus, quia
 ius disertè resistit: vt non facit in
 matrimonijs impuberum; sed de-
 fectus materiae seu personarum co-
 pulae incapacium. tamen cum de-
 uentum erit ad copulam, non ex
 contumacia aduersus ecclesiae de-
 cretum, sed seductione, errore,
 ignorantia, aequius est deceptis
 subuenire: ex ratione c. 1. X. de
 adult. adeoque in personis honestis
 eam speciem seductionis praesu-
 mere, vt credantur verbis in praesens
 conceptis completi voluisse
 & futurum; vt, si non valeant vt
 efferuntur; valeant vt valere pos-
 sunt: atque ita ex intentione de-
 ceptarum ante honestè viuentium
 aestimentur sponsalia de futuro
 completi: vt in illorum vim vitia-
 tae in vxorem duci se, ad vitij re-
 stauracionem, iuste postulent.

Sed quid opus est hanc sponsa-
 lium obligationem elicere argu-
 mentando, cum Rei chirogra-
 phum habeamus manifestum? quo
 fatetur ipse se obligatum ad d.
 aetricem in vxorem sumendam; se
 fidem coram Deo ei dedisse; im-
 precaturque, si eam sefellerit, vt
 gratia diuina excidat. ad obligatio-
 nem huiusmodi, fidemque exsol-
 uendam actionem dari, dirarum
 imprecationum horribiles succes-
 sus promissa explendo vitandos
 esse, omnis ratio christiana exigit.
 atque huiusmodi promissa irretro-
 stabilia esse, neque poenitentiae
 locum dari, quando res ab altera
 parte non est integra, utique co-
 pula subsecuta (sicut in contractu
 facio vt facias, cum alter fecit, al-
 ter non potest non facere) opti-
 me ait Sanches. *de mat. l. 1. d. 10.*
 n. 3. 4.

Neque refert quod dicitur chi-

rographum illud, post copulam
 datum esse: neque enim, vt id ve-
 rum foret, ideo fides flocci pendi,
 aut non praestari potest: adeoque
 scrupulosa fuit inquisitio, per tot
 testes copiecurales, an datum il-
 lud fuerit anno 1635. an 1636.

Praesertim cum illud etiam ex
 chirographo liqueat non tantum
 fidem ibi promitti in futurum; sed
 & confessionem scribi datam iam
 pridem de praeterito; renouari
 promissionem praestandam ad exo-
 nationem conscientiae. &c.

Scrupulum autem nullum mou-
 ere potest, quod coacta matrimo-
 nia difficiles soleant habere
 exitus: quia id scrupulum nullum
 iniecit Concilio Trid. s. 24. de re-
 form. mat. c. 6. vbi decernit rapto-
 rem debere ducere, & dotare rap-
 tam, postquam extra eius potesta-
 tem consenserit: neque diuinis
 scripturis, vnde sumptum est d.
 c. 1. X. de adult. vt seductor virgi-
 nem ducat, & dotet. imò non po-
 test Iudex non seruare sacros cano-
 nes, vel in dictanda sententia
 ab illis recedere, vt ius suum cui-
 que reddat. praesertim cum dicta-
 men istiusmodi sententiae, quam
 proximè reparet honorem deflo-
 ratae: quod non facit sola dotatio.
 In ipsa porro executione huiusmo-
 di sententiae exsurgunt partes pru-
 dentiae Iudicis. *Vid. resp. seq.* vt
 circumspeciat hinc iustitiam laesam;
 inde coacti matrimonij difficiles
 exitus: hinc fidei obligationem,
 iuramenti que religionem; inde
 duritiam ceruicis inuoluntariae:
 hinc quatenus iustitia coactionem
 exigit; inde quatenus prudentia,
 ne excedat: hinc illa poenas & cen-
 suras velit infligi; inde expendi,
 ne si nimis diu, & obstinate per-
 ferantur, venenum fiant, quae pro
 remedio sunt inuenta. in summa,
 condemnare per sententiam Iudex
 debet vt ducat, hanc exequi, & co-
 gere; sed tamen cum prudentia, vt
 cogendo inuoluntarium, faciat tran-
 sire ad liberum consensum, aut sal-

4.
 Coacta
 matrimo-
 nia vt ius
 consideret.

5.
 Non vt
 sententia
 non fera-
 tur pro ob-
 ligatione.

6.
 Sed coac-
 tio pru-
 denter
 temperetur.

tem sententia aliàs sic concipienda esset, si per anticipationem de difficultatibus istis sint allegationes, probationesque inductæ, vt actis conformis sit sententia, vt iudex declaret debuisse quidem reum adricem ducere, ob incommoda tamen aliud tolerandum. nam ea formula nonnihil saltem consultur honori deceptorum: nemeretrice animo, sed affectu quasi coniugali, peccasse videantur.

Quare cessat hic, quod demum quæritur, an Reus offerendo dotem, ad arbitrium Iudicis, obligatione sua defungi possit? quamuis enim praxis forensis tenorem d. c. 1. *de adult.* qui coniunctim scriptus est, vt seductor virginis ducat, & dotet, transtulerit ad sensum alternatiuum, vt ducat, aut dotet: propter varias seductionum species; & quod sæpe promissa de ducendo non probentur: & in alternatiuis obligationibus debitoris sit electio; ita vt vnâ præstando, ab altera liberetur? tamen cum promissa de ducendo sunt facta, eaque probantur, tenetur promissor; & in omnibus hodie Belgij tribunalibus ecclesiasticis condemnatur, vt ducat.

Quod si vnquam iustum, æquum est, in hac facti specie sanè iniquissimum fuerit sacrilegum deceptorem remissius condemnari. præsertim cum, vt diximus, de seductore id diuina litera statuerint: *Exod. c. 22.* & sit plusquam seductor hic: & in stupratore ex d. c. 1, vt *sub tit. de stup. & adult.* iacet; & sit plusquam stuprator hic: in raptore Concil. Trid. d. c. 6. & sit plusquam raptor hic.

Sanè præter veterum legum austeritatem aduersus raptores, seductoresque laudatur capitalis severitas edicti Henrici III. Galliarum Regis contra eos, qui inscijs parentibus, tutoribusque filios filiasue familias, seu minores abducunt. & annales nostri referunt,

& Lipsius in Monitis Politicis extollit, Caroli Audacis egregium factum; quo iudicum, qui deceptorat spem liberandi mariti honestam eousque matronam, & marito nihilominus mortem irrogauerat; deceptam iusserit vxorem ducere, hæredemque instituire, ac post priuatam satisfactionem, ad vindictam publicam gladio subiecerat.

Neque quidquam mouet declaratio scripto facta ab actrice: eam siquidem per vim & metum extortam esse censendam, sufficientissimis præfuntionibus, argumentisque probatur, ea sunt clamor, lacrymæ, sauitia inclusio, derentio, (quam ipse reus fatetur saltem talem fuisse, vt ne do- minicis quidem aut festis diebus actricem permiserit templum accedere) protestatio d. actricis, quod id cogere tur in vita signare, quod omnino aut verum non esset, aut ipsa nollet. ex qua sola refertur irritata professio in c. 1. *de his que vi aut met.* denique tenor ipsius extorti scripti, qui talis est, vt vix à meretrice sponte obtineri posset. quod scilicet nullo matrimonio, nullo promisso præiudicio. Actrix reo sui copiam fecerit. nam præter Rei chirographum euidenter contrarium, de tam honestè nata, tam probè educata, tam laudabiliter antea vita, talibus parentibus orta, consanguineis & affinibus coniuncta, qui possit credi? aliter sensit Iustinianus in l. *unic. C. de rapt. virg. nisi etiam,* inquit, *eam sollicitauerit, nisi ad ipsius artibus circumuenerit, non facti cum velle in tantum dedecus sese prætere.* Et Romani veteres sola professione apud Prætozem facienda satis putabant coerceri posse foeminarum luxuriam. & pro monstro habuerunt apud Tacitum, Vestalium honestè natam, ita pudorem suum vulgasse. Eamque adeo exilio dannarunt. & nos reus velit credere actricem natalibus, moribusque hactenus

hactenus landatam, sponte ver-
cundiam omnem exuisse, atque
vltro se infra dedecus meretri-
cum scripto huiusmodi collocasse?

RESPONSVM VI.

An coniuges circa parentum
aut tutorum assensum con-
iuncti inuicem hic ali-
menta debeant?

EDictis anni 1540. & 1623. su-
per minorennium matrimo-
nys circa consensum tutorum aut
parentum initis, quorum substantiam
retulimus in Notitia iuris Belg. tit. de
sponsal. cum decretum sit, vt neuter
ab altero quidquam lucri sine per
contractu matrimonij, seu quomo-
documque alijs acquirere possit,
quæsitum est, an vxor ali à mari-
to vel contra debeat, cum sic con-
traxerunt? quoad parentes expres-
sum est diserte, vt aduersus illos
etiam alimentorum nomine actio
nulla detur: quoad coniuges inui-
cem; non æquè, videri tamen po-
test etiam lucri nomine excludi.
verius tamen videtur lucrum ibi
accipiendum esse iuxta subiectam
materiam de qua ibidem agitur;
de duarijs; legalibus, consuetudi-
narijs & conuentijs: ijsque quæ
per causam matrimonij commo-
da merè lucratiua sunt. vt diximus
vbi supra. consequenter dicendum
est obligationes, effectusque con-
iugales per edicta non impediri.
adeoque per mores maritum fie-
ri mamburnum, & tutorem per-
sonæ, vxoris, & administratorem
bonorum ipsius; caput mulieris &
familia: vxorem debere marito
reuerentiam, & subiectionem; le-
ges societatis coniugis vel per
statuta inducās, vel per contra-
ctum pactas & officia naturā de-
bita coniugibus, qui iam vnacaro
facti sunt, seruari oportere;
adeoque inuicem coniugalia ob-

sequia deberi; & proinde alimen-
ta alterum, cui satis est, præstare
alteri egenti debere. hæc enim
sunt non lucra, sed reciproca con-
iugum debita: quæ à naturali æ-
quitate fluunt, ad quæ proinde ex-
tendi non debet odiosa & pœnalis
dispositio, sed lucra strictè accipi,
atque in rigore verbi debent: sicut
odia restringi; & fauores matri-
moniales conuenit ampliari. ita
vt contra ius vetus correctio &
pœna non expressa non recipia-
tur.

Obtinet ergo alimentorum ob-
ligatio inter eos, qui sunt coniu-
ges. qualitas verò quæ obligatio-
nem parit, inesse debet agenti:
quia sine actione, adeoque matris
illius obligatione, nemo potest
experiri: at hic matrimonium nul-
litalis accusatur: an igitur præiu-
diciali illa quæstione pendente
alimenta addicenda sunt? lite pen-
dente nihil innouandum est: &
hi coniuges fuerunt in mutua
coniugij possessione, retinendi er-
go sunt in illa: adeoque alendi de-
bito: donec super nullitate succe-
dat definitio. l. 5. §. si vel parens. h. 7.
D. De agnos. lib. Accedit quod in-
strumenta contracti matrimonij
secundum apparentem formam
Concilij Trid. sint liquida: excep-
tio nullitalis, & non proprij pa-
rochi hactenus obscura penitio-
rem indaginem requirens: adeo-
que illa inquisitione pendente
provisionalia alimenta sub cautio-
ne addicenda sunt. d. §. si vel. d. l.
7. quod & in apparenti tantum
præsumptione tenet Afflic. decis.
152. Specul. tit. qui fil. leg. §. 1. n. 32.
sed quoniam rursus tam super nul-
litate, quam alimentis causæ con-
clusæ sunt, præiudicialis nullita-
tis coniugij quæstio prius est pro-
nuntianda. c. 1. §. 101. tit. X. de ord.
cog. & secundum eam alimenta
exinde, vel addicenda, vel negan-
ganda. d. l. 7.

An autem præterita alimenta
addicenda sint, an tantum futu-

2.
Adeoque
& alimenta

3.
An & lite
pendente
super con-
iugio?

4.
An & præ-
terita?

1.
Quid in
edictis no-
mine lucri
veniat, an
& obsequia
coniuga-
lia?

da, exclusionemque substituti. ve-
reque sunt legitimi, non fidè pro-
taliibus habentur dumtaxat. Co-
uar. de mat. c. 8. §. 1. n. 2. & segg.

2.
Quæ præ-
sumitur.

Vbi & post Baldum ait præsu-
mi bonam fidem, dum non proba-
tur mala. quod & Hostiensis dixit.
cod. ut. §. legitimum in hac materia.
& probat lex penult. C. de euit. l.
quoties. §. qui dolo. D. de probat. l. bona.
110. D. de verb. signif.

3.
Etiam in
errante.

Eandemque bonam fidem Al-
ciat. in d. l. bona præsumi ait etiam
in eo, qui iuris, inquit, errore lapsus
fit. & Couar. vbi sup. n. 9. etiam ad
hunc effectum legitimandæ pro-
lis. vt cum iuris errore consistat
bona fides, si modò error talis sit,
qui iustus habeatur. vt in c. cum di-
lectus. X. de consuet. & ibi DD. quo
dubio ait suspensum fuisse Abba-
tem. in c. referente. X. qui filij sint le-
git. & pro iusto errore resoluissè
Baldum Nouellum. in tract. de dot.
p. 11. in caus. fin.

4.
Si non in-
iustus sit
error.

Iniustus enim error fuit in d. c.
referente. si tamen error, impedi-
menti publicæ honestatis, quod &
contrahi vetabat, & contractum
solui volebat matrimonium. cum,
inquit, filij nec per ecclesie permissio-
nem, nec parentum ignorantiam excu-
sentur, per illud ad successionem bono-
rum paternorum non videntur aliqua-
tenus admittendi vbi sanè istiusmodi
iuris error circa tale canonicum
impedimentum obstat bonæ fidei,
legimitati, & successioni.

5.
Examina-
tur. l. qui in
provincia.
D. de ritu
nupt.

Adfertur tamen lex qui in pro-
uincia. D. de rit. nupt. qua excusari
iuris ignorantia videtur in ea, quæ
nupserat auunculo, & liberorum
status in tali matrimonio qua-
sitorum approbari.

Sed primò dicendum, valdè spe-
ciale casum ibi proponi, plu-
rium circumstantiarum, quæ
Imperatores mouerint ad sic res-
cribendum.

Mouemur, inquit, & temporis
diuturnitate, quo ignara iuris in matri-
monio annunculi ini fuisse. & quod ab
auia tua collocata es, & numero libero-

rum vestrorum: idcirco cum hac om-
nia in vnum concurrunt confirmamus
statum liberorum vestrorum in eo ma-
trimonio quaesitorum, quod ante annos qua-
draginta contractum est, perinde ac si
legitimè concepti fuissent. ergo iuue-
nis admodum, ante quadraginta
annos, & ab auia collocata erat in
matrimonio, & auunculo, quæ
magis iuris gnaros credere pote-
rat, nupserat, quod culpam ius
ignorantis valde minuit, & tole-
rantia Iudicum per tantum tem-
poris, vt quam proximè à iusto er-
rore videatur abesse.

Deinde non dicunt Imperato-
res matrimonium se approbare,
nec liberos legitimos esse, sed se
statum illorum confirmare, quod
perinde est, ac si legitimarent, vt
Imperatores veteres latinè magis
loquebantur.

Insuper aiunt Imperatores, per-
inde ac si legitimè concepti fuissent: non
ergo fuerunt legitimè concepti. &
sic ait Baldus legitimationem per
rescriptū imitari aurichalcū, quod
videtur aurum, & non est. facit il-
la vox perinde, quæ similitudinem
arguit, non identitatem ordinariè,
ac sui natura. Spiegel. in Lex. v. perin-
de. v. quasi. v. tanquam. nullum enim
simile est idem.

6.
Sequendi
hic cano-
nes.

Denique si in his salebris quis
hæreat, omnino statendum est,
in materia matrimonij, effectiui
quæ inde surgentium canonibus
hodie standum esse, non legibus.
Sanchez & ab eo citati de mat. l. 3. disp.
44. n. 2. adeoque iniustum iuris er-
rorem obstat, & matrimonio, &
legimitati, & successioni. vt de
his omnibus statuit d. c. referen-
te.

7.
Quæ clan-
destinas
vitiet ma-
trimoniū?

Quærendum igitur hic est, an
clandestinitas resistat validitati
matrimonij? & decidit c. 2. X. de
clandestin. desponsat. si contrahentes
clandestina matrimonia voluerint
publicare, inquit, nisi rationabilis cau-
sa præpediat, ab ecclesia recipienda sunt.
& comprobanda, tanquam a principio in
ecclesie conspectu contracta. valida
sunt

funt ergo. eademque est sententia Concilij Trid. de mat. c. 1. dubitandum, inquit, non est clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quam diu ecclesia illa irrita, non fecit. dubitandum etiam non est matrimonio publicato, & ab ecclesia comprobato, legitimos filios esse, & heredes, d. c. 9. X. qui filij sunt legitimi.

8.
Si postea
deregatur
impedimentum
dirimens.

Quod si autem clandestinè contractum est, & postea deregatur impedimentum illud irritans, soboles, inquit Concilium generale d. c. 3. X. de clandest. despons. de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censetur: de parentum ignorantia nullum habitura subsidium. iungiturque causam; cum illi taliter contrahendo non expertes scientia, vel saltem affectores ignorantie videantur. præsumit ergo ius in clandestinè contractantibus malam esse fidem. eodemque modo procedit Concilium Trid. de mat. c. 5. vel scientes impedimentum & ignorantes comparentur, si quidem, inquit, solemnitates requisitas in contrahendis matrimonijs neglexerint: adeoque inquit, isdemque subijciantur pœnis, non enim dignus est qui ecclesie benignitatem facile experiatur, cuius salubria precepta contempserit. edque utroque spe dispensationis carere iubet.

Ob similem contumaciam erga ecclesie præceptum, pari modo, inquit d. c. 3. proles illegitima censetur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu ecclesie contrahere præsumserunt.

Fidem ergo bonam destruit clandestinitas, si irritum postea matrimonium deprehendatur. neque id mirum: cum pro iuris regula traditum sit, eum qui contra ius mercatur bonam fidem præsumi non habere. c. qui contra de reg. iur. in 6. & conformiter male, inquit lex 7. C. de agricol. & censu. l. fidei possessorem esse nemo ambigit, qui contra legem interdictum

mercatur. quia lex, inquit Alciat. ad d. l. bona specialiter resisti. ibidemque ex communi DD. sententia ad d. l. ex consens. D. de appellat. ait bonam fidem tum non præsumi, cum fama, & passim nota lex est.

Quare cum Concilium Trid. d. c. 1. de mat. declaret se inhære vestigijs d. Concilij, matrimoniumque iubeat celebrari in facie ecclesie, præmissis tribus denuntiationibus, ea quæ olim de clandestinitate statuta sunt, ob omittas denuntiationes etiam hodie obtineant, nisi super his fuerit dispensatum, quod permittit Concilium Trid. & dicit se vestigijs Conc. Lateran. inhære: quoniam autem olim statuta, non sufficiebant ad evitanda perpetua adulteria eorum, qui clam cum vna contrahunt, & inde palam in facie ecclesie cum altera; non sufficit hodie matrimonium clandestinè contracti publicatio, sed illud ipsum contrahendum nunc est coram parcho proprio, vel alio sacerdote de illius, vel Ordinarij licentia, & duobus testibus. d. c. 1. §. qui aliter, alioquin huiusmodi contractus irritus, & nullus esse decernit.

Igitur qui nunc aliter contrahit, contra iura mercatur, quæ nunc contractui resistunt, irritant, & annullant, & contrahentes ad sic contrahendum inhabiles reddunt: & consequenter bonam fidem præsumunt illos non habere: adeoque soboles interta. d. c. 3. §. si quis illegitimas facit censeri, & contrahentes vel ex malitia, vel nimia insipientia peccasse. iuxta c. final. X. de celeb. miss.

Et quoniam d. c. 1. decretum famosum est, tanquam in vauquoque parochia publicatum, & tamque proemio, tam graubus sub pœnis seruari mandatum, censendum est omnino nullum esse excusationi locum, pro iuris errore tam iniusto, bonam fidem præsumi non esse, nec legitimitatem sequi.

præsertim attentâ à contrario ratione d. c. 2. X. qui filij sint legit. cum parentes, inquit, eorū publicè sine contradictione ecclesie inier se contraxisse noscantur. quando si qui consensu sunt alicuius impedimenti denunciare illud tenentur. c. inanos. X. de cognat. spiriu.

Adeoq̄ue Couar. ubi sup. n. 2. iam olim contractum in facie ecclesie iuxta bonâ fidem exigit, vt proles extra legitimum matrimonium nata sit legitima, aut saltem clandestini publicationem & ecclesie approbationem d. c. 9. Tridentinum autem nunc exigit à primordio matrimonium contrahi in facie ecclesie, vt diximus, adeoq̄ue ad proles legitimam natiuitatem opus nunc est & bona fide & primordiali contactu sic celebrato.

Facies ecclesie seu conspectus est presbyteri parochialis testiumque præsentia. c. aliter. 30. q. 5. nam alijs, seu regularibus, seu sæcularibus clericis, nõ parochis, & contrahentium proprijs, sub grauibus pœnis prohibitum est matrimonia solemnizare. clem. 1. de priuileg. d. c. 1. de matr. Trid.

Quæ omnia applicando præsentis causæ, non est iustum ampliùs dubium, quin matrimonium, vnde processit proles de qua quæritur, tanquam non contractum coram proprio paroco, vbi publicatum erat d. c. 1. de matr. Concil. Trid. irritum fuerit: eùm sententia pridem defuper lata ita fuerit declaratum: eaq̄ue per multos annos transuerit in rem iudicatam, citra appellationem, aut saltem talem, quæ prosecutionem habuerit, & non sit deserta.

Quamuis enim in causa matrimoniali sententia dicatur nunquam transire in rem iudicatam, eius tamen dumtaxat ratio est, periculum peccati; ideoq̄ue mortuis contrahentibus, eorumue altero, cessante iâ illa ratione, nihil superest, quin huiusmodi sententia, vt

alia, in rem transeat iudicatam quoad legitimitatem prolium, & parentum successione. Sanchez & quos citat de mat. l. 7. disp. 100. n. 11. Vide qua diximus supra de his que vi. r. 1. n. 22. & seqq.

Bona autem fides, ex qua hic prætenditur legitimitas prolium, destruitur à neglectu conspectus ecclesie, quem diximus, ex quo contra iura mercatores, seu contrahentes, eoq̄ue modo quo iura resistunt, contractus irritant, & annullant, & sic contrahentes inhabilitant; bonam fidem tollunt: eam saltem quæ meritoria sit beneficij iuris, & legitimitatis, vt diximus. neque enim affectata vel etiam vera, supina tamen, & non probabilis ignorantia eodem illo hic gradu est. d. c. 3. §. 1. X. de clandestin. desponsat d. c. referente. X. qui filij sint legitimi. d. c. fin. X. de celeb. miss.

Arguitur quidem pœnalem dispositionem d. c. 3. §. si quis. X. de clandest. despons. extendendam non esse extra proprium casum: at verò licet subiuncta ratio ibidem generalis, illam extendi suaderet; tamen non opus hic est huiusmodi pœnæ extensione; sed tantum denegatione beneficij, quod ecclesia benignè impertit ijs, qui eius mandata venerantur; adeoq̄ue publicè contrahunt sine illius contradictione: d. c. 2. 11. 14. X. qui filij sint legit. vt illud extendi non debeat ultra suos terminos, & causam beneficij expressam: publicam vtique celebrationem. quæ hodie esse non potest in ijs, qui sine proprio paroco contrahunt. qui non obsequuntur ecclesie, sed participant de causa neglectus mandatorum ecclesie: de quo in d. §. si quis. eoq̄; equius est effectus obseruantia ad eos non deriuari, sed potius negligentia; si non & contumacia. vt causæ & effectus symbolisent respectiue.

Quæ

12.
Cuius neglectus hodie bonam fidem destruit.

Qui accusare matrimonia possint.

RESPONSVM I.

Periculum peccati, & fauor matrimonij facit ne tam facile soluatur contractum, quam impediatur contrahendum.

1. Ut impedi-
diri con-
trahendum
& solui
contractum
possit dif-
ferentia
probatio-
num.

Matrimonij fauor animæ-
que salus, quæ in eo versa-
tur, facit, vt nec contrahi possit
si denuntietur, quamuis nec ple-
nè probetur, impedimentum: c. *super eo* el. 2. X. de test. c. *præterea*, el. 2. de sponsal. late Sanchez de mat. lib. 1. disp. 71. nec dissolui; si non omnino plenè. c. 1. X. de consanguin. & affin. idem Sanchez lib. 2. disp. 45. n. 30. vt &, quamuis ne contrahatur sufficiat impedimenti confessio; idem d. lib. 1. disp. 72. non sufficiat etiam vtriusque, vt dirimatur. c. *super eo*, X. de eo qui cognouit consang. & tamen iterum sufficiat, vt contractum credatur: c. *sufficit*, 27. q. 2. l. *nuptias*. D. de reg. iur. & vt thorus separetur. c. *ex literis*. X. de diuor. c. *intelleximus*. X. de adult. Sanchez d. d. 45. n. 33. & seqq. quia enim quod Deus coniunxit, suo consensu separare coniuges non possunt; vtique dirimere sua confessione matrimonium nequeunt: sponsalia possunt, & thorus.

2. Testium &
Iudicum
grauitas.

Cæterùm aliàs generatim grauitas causarum matrimonialium probationes exigit plenas, testes omni exceptione maiores, atque circumspectos; Iudices etiam discretos; qui & potestatem habeant iudicandi, inquit d. c. 1. & statuta canonum non ignorent. potestatem iudicandi rectè interpretatur glossa ordinariam vel delegatam. ex fa-

cto autem d. c. testes deposuerant coram archipresbytero tantum; cui iure non tribuitur potestas iudicandi, sed præest præbyteralibus tantum officijs: c. 1. & tot. tit. X. de off. archipresby. sed Archidiacono: c. 1. 7. in verb. *andere* iurgia singulorum, & vers. *et loco* Episcopi &c. & tot. tit. X. de off. Archidiacon. quamuis & hoc ipsum nunc uertit in matrimonialibus Concilium Trid. s. 24. c. 20. §. *ad hac*. ubi causas matrimoniales non archidiaconorum aut inferiorum adcoque neque arbitrorum, iudicio, sed Episcoporum examini, & iurisdictioni referuat. sed loquitur d. s. adhuc, vt alibi diximus, in prima instantia, quamuis & iam antè styllum fuisse Curia Romanæ, vt causæ appellationum matrimonialium non nisi Episcopis, eorumque officialibus delegarentur, ait Ioan. Andreæ in c. *statutum de rescriptis*, in 6. a. leoque aduersus idem Cap. poterat obtineri delegatus extra diocesim; non tamen prouinciam. c. *neminem*. c. 4. §. 6. 14. *caus.* 3. §. 6. quod ipsum renouat Concilium d. c. 20. vt nec in secunda, nec in tertia instantia extra prouinciam, adeoque nec Romam trahi possit causa matrimonialis: nisi tamen, si pars vna in prouincia vetè perpetatam probauerit, altera & alimenta & expensas litis velit subministrare. d. c. 20.

Enimvero sicut contrahendo probandoque matrimonio suffi-
ciunt parentes, consanguinei, &
aliàs non idonei. c. *videtur*, X. *qui mat. accus. possint*, nisi grandis esset imparitas; c. *super eo*, 22. X. *de testib.* nec in eo quicquam mutauit Conc. Trid. Sanchez. de mat. l. 3. d. 41. & quicquid uideri potest fidei testium deesse, suppletur hodie per parochi præsentiam. sed & eo mortuo, nec libro reperto in quem relatum sit contractum matrimonium, obtinent veteres probationes: ita in dirimendo matrimonio ex causa consanguinitatis vel affi-

nitatis rigide semper processum fuit; c. consanguineos. c. notificamus. c. de parentela. 5. & 8. caus. 35. q. 6. & quidem olim in Synodo; d. c. consanguineos. c. multorum ibid. & quamuis testes de auditu reciperentur, cum ad septimum vsque gradum naceretur impedimentum; tamen hodie cum illud ad quartum restrictum est, id prohibetur. c. licet. 47. in verb. Statuimus ne super hoc recipiantur de cetero testes de auditu. X. de test. nisi forte persona graues extiterint, quibus merito fides sit adhibenda. & oportet vt testes personas designent, & ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant, & iurati deponant se vidisse personas, vel in vno predictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. d. c. licet. eademque computatio a stirpitate aut fratribus saltem & fororibus incipienda est: non ab auunculo & nepote, seu fratris aut sororis filio. c. tua. X. de consanguin. & affin. nec est laxanda facultas; cum qua ratione computationem inciperent a gradu secundo; eadem ab vlterioribus inchoarent. d. c. tua. tum quia tolerabilis est aliquos contra statuta hominum dimitte e copulatos; quam coniunctos legitime contra statuta diuina separare. d. c. licet. quod omnimodo obseruandum est in probatione per testes. Barbosa in d. c. licet. sic tamen vt per instrumenta consanguinitas probari etiam possit, per presumptiones, & alia genera probationum. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 409. 410. Sanchez de mat. l. 1. d. 71. ita tamen vt plena sit probatio: & clara computatio: & finis idem obtineat in alijs probationibus, quem spectat d. c. licet. in testibus. in quibus illud loquitur dumtaxat.

Cum ergo in actis presentis litis computatio clara non sit; sed testes in incerto vagentur, nec alia probationes vllam plenam conficiant; merito dicendum est; Non liquere.

De Diortijs.

RESPONSVM I.

De Sæuitia.

Quamuis per transactionem tollantur omnes priores super sæuitia querelæ; l. 10. & 16. C. de transact. & actio perimatur; l. 31. eod. & difertè instrumento transactionis id comprehensum sit; adeo vt nec rescripto Principis resuscitari possint: d. l. 10. & 16. C. de trans. tamen non impedit illa, quin antè gesta faciant ad demonstrandam sæuendi consuetudinem, si iterum vir sæuiat, & incorrigibilitatem, ac emendationis futuræ desperationem, requisitam ad diortium. Sanchez de mat. l. 10. d. 18. Basl. Pontius de mat. l. 9. c. 13. sed & quamuis coniugalis copula secum vehat reconciliationem; Sanchez de matrim. l. 10. d. 14. tamen, quæ hinc interuenit expressa etiam reconciliatio, non est plena. & quæ nascitur ex copulæ præsumptio, restringitur hinc pactis transactioni insertis. 1. quod inita sit per modum probationis; 2. quod si maritus iterum truat, verberet, seu aliàs malè tractet vxorè, liceat ei diuertere; 3. idque propria auctoritate; 4. quodque super factis sæuitiæ iuramento eius stabitur; 5. quod Officialis poterit interponere desuper decretum diortij.

Huiusmodi pacta, extra hypotheseim, non satis cum iure conueniunt. non enim sine iudicio ecclesiæ licet diuertere. c. porro. X. de diort. nisi sæuitia sit nimia, & vitæ periculum, aut grauis mali. c. literas. X. de rest. spol. c. ex transmissa. eod. c. 1. X. vt lit. non contest. donec secura cautio præstetur. quando demum sit spolij restitutio. quod si securitas dari nequeat, manet separatio. Sanchez de mat. l. 10. d. 18. Pontius de mat. l. 4. c. 23. At verò hinc ante transactionem pro-

1. Transactio præterita tollit, sæuendi consuetudinem in futuris, non impedit probari ex præteritis.

2. Restringitur pactis adiectis.

3. Vt sine ecclesiæ iudicio non liceat diuertere.

4. Nisi nimia sit sæuitia, nec vlla securitas.

uifionali decreto permiffa fuerat vxori feperatio: quam facultatem pactum probationis præferuare potuit: & porro Iudex tranfactio- nem confirmandus, cenferur facultatem facere. *l. 57. D. de re iud.*

Secundum pactum, quod de verberibus agit, vtique talia excludit, qualia antecesserant, ob quæ difceffum, litigatum, & tranfactum fuit. ficut fententia dicitur ex libello interpretationem capere: ita & tranfactio *l. 31. C. de tranfact.* quæ ei æquiualeat. *l. 56. D. de re iud.* adeo vt, quamuis quidam fentiant verbera non fufficere diuortio, nifi fint graua: *Sanch. d. 18. n. 14. 15.* nec atrocem fæuitiam femel procedentem ex subito iræ motu, *ibid. n. 14.* & nifi tanta fit affuetudo, & fæuitia, vt per cautionem prouideri nequeat: *n. 31.* tamen hîc tanta tranfactio fufficiat, quanta fuit præterita; & contra quam fponfo facta eft.

6. An pactum valeat vt iuramento vxoris fletur fuper fæuitia mariti?

Tertium pactum, vt fuper futuris fæuitiæ actibus iuramento vxoris fletur, videtur fundari in *l. 9. D. de iure iur. §. item fi quis postulante. Inft. de act.* tamen cum anfa daretur peierandi à Iudice admittendum non eft. *c. ille qui hominem 22. q. 5. c. clericos. X. de cohabit. cler. & mulier.* eiuſmodi autem videtur, fi alteri coniugum permittatur fole iuramento probare fæuitiam, & diuertere. nimia licentia inuitat ad malum. cum & in caufa ardua & actione famoſa illud deferre non liceat. *c. vlt. X. de iure iur. Caſtren. & DD. in l. admonendi D. eod.* caufa autem matrimonij fit ex grauioribus, adeoque reiecto huiusmodi pacto, tanquam inutili. *c. 5. X. de reg. iur.* non vitietur tranfactio, quatenus vtilis eft. *c. 37. eod. in 6.* fed refecetur quod inutile eft. *c. conſtitutus. in fin. X. de tranfact. c. cum tempore. X. de arbit. nihilominus quocumque pretio in rebus anxijſ transigere licet. l. tranſigere. C. de tranſact.* neque porro d. leges prohibent partibus volenti-

bus pacifici ſub huiusmodi iuramento; præfertim placandis coniugibus malè exceptis; & malè tractantibus compeſcendis, quod hîc non inuitat ad malum, ſed diſfidio componendo, vt medium, inueniunt eſt. finis autem media facit licita, dum ille bonus eſt.

Quartum pactum: vt decretum diuortij ex huiusmodi iuramento poſſit Iudex interponere, poſſit inquam; non teneatur, ita nepe diſertè ipſe conuentionem hanc dumtaxat probauit, quantum partes ipſas contingit, eas condemnando id poſtulantibus. quarum voluntatem ſequi debet, niſi publica caufa eum retineat. *l. ſi conuenit. D. De re iudicat. l. ſi quis ſponſus. C. de decur. l. 10.* eoque conuentic & condemnatio rectè ſtringit ipſos contrahentes; non autem Iudicem, qui ſimpliciter probare non poteſt huiusmodi conuentionem: ſed antequam diuortij decretum poſſit interponere, videre debet an è re ſit publica, & ſalute contrahentium: & vt diſcretio tum dictat, ita demum ſtatueret: ſeu noua concordie remedia proponendo: nam id ſemper ad eum pertinet. *c. fin. X. de tranſact. dicitur latè in Iudic. l. 1. c. 26.* ſeu ex rigore iuris aliquid remittendo, *l. c. fin.* vt faciliùs inducat, præfertim vt res alioquin diſpoſitæ ſunt ad decernendum diuortium. quia tunc, quamuis cum iure non ſatis conueniat tranſactio, & iniqua videatur pacis pactio; tamen lucro apponenda eſt, cum aliàs immineret damnatio.

Igitur hic ex tranſactione actum eſt: oblatum iuramentum ſuper actibus fæuitiæ: petitum diuortij decretum: potuit Iudex illud interponere, quantum ad ius patium ex conuentione, attinet: non potuit ex iure publico, quod reſeſtit huiusmodi ſeparationi. vt, *quod Deus coniunxit homo non ſeparet.* niſi fæuitia ſit intolerabilis, & deſperatio in futurum emendationis.

8. Si facultas sit inole-
rabilis &
desperatio
emenda-
tionis.

Sanchez & Pontius ubi supra. rectè ergo ex vxoris iuramento nihil statuit neque illud admittit, probationes recipit, & quamuis, vt dictum est, acta ante transactionem per illam sint extincta, tamen ea non impedit, quo minus arguatur in reciduo consuetudo scituendi, & correctionis desperatio. ad eò vt quamuis iurgia tantum forent, si tamen sunt assidua, pro iusta diuortij causa habeantur. *Sanchez, d. d. 18. n. 11.* quæ hic nimium frequentia ex causa honorum, & expensarum rectè maritus redemerat offerendo maiorem prouentuum suorum partem in œconomiam pro discretionem vxoris dispensandos: eoque Iudex petitione diuortij reiecerat.

9. An in se-
cunda in-
stantia ex
transactio-
ne non tan-
tum agere,
sed & ius
commune
cumulare
liceat?

In secunda autem instantia vxor non tantum ex transactione putat agendum; sed etiam ex iure communi petitionem fundandam: sed obiectum est id tantum hic posse queri, an in vim d. transactionis, bene an male iudicatum sit: ex qua actum fuit: & non posse excedi terminos d. transactionis, alioquin fore nouam actionem: cum Concilium *Trid. s. 24. c. 20.* omnes actiones in prima instantia uoluerit proponi coram Ordinatione.

Et quamuis Vice-Nuntius causam delegauerit, cum omnibus incidentibus, emergentibus, annexis, & connextis, totoque negotio principali, & specialibus insuper literis facultatem fecerit, prout iuris, admittendi, vt non tantum ex causa d. transactionis; sed & ex iure communi postulari possit diuortium coram delegato, negat tamen maritus esse in potestate Vice-Nuntij derogare d. Concilij decreto: confessionemque ait ideo restrictam esse prout iuris.

10. Post Con-
cil. Trid.

At verò d. Concilium causas omnes in prima instantia coram Ordinario tractandas decernit. causas, inquit; non actiones. *causa est*, inquit c. forus. *X. de verb. signif. materia & origo negotij nec dum discussionis examine patefacta, que dum*

proponitur causa est; dum discutitur, iudicium; dum finiuntur, iustitia. cum ergo iure communi in secunda instantia, ubi omnia censentur reducta ad statum litis contestatae, liceat non allegata allegare, quamuis media ad petitionem varientur; atque decretum diuortij, quod ex transactione petiuntur, simul nunc ex iure communi etiã, & nimia scruentia petatur, non ideo mutatur causa, seu negotium, & materia: non ideo ergo ad Ordinarium redeundum est; qui super illa definitiue pronuntiauit. nec Concilium aliquid ex iure vetere mutauit, quoad cumulationem actionum; vel ex iure communi, & transactione correctionem, seu mutationem petitionis, qua fieri possit in eodem iudicio, seu coram eodem Iudice. vt loquitur glossa in *§. si minus. Inst. de act. Mysung. V. V. senb. & alij.* Id quod multo magis in foro ecclesiastico obtinet. ubi factum ipsum & rei veritas dimtaxat attenditur, non formula actionis. *c. dilecti. X. de iudic. & Const. Zenonis, de qua in d. §. si minus est mentio*, id recepit in gratiam minuentium litium. *vt ibid. DD.* multo ergo minus id Concilium *Trid.* reducere voluit. cum d. c. 20. plura ad lites abbreviandas, & c. 10. s. 25. statuatur.

Et quæ minus, quod causa matrimonialis, quamuis ardua sit, quoad tamen ordinationem litis est summaria. *cl. dispensatios. de iud.* ideoque reiectis iuris apicibus solâ inspicere rei veritatem d. c. dilecti. nullo consueti iuris ordine seruato illam instrui, & expediri cupit d. *cl. dispensatiosam. cl. sape. de verb. signif.*

Dixi, quando definitiue pronuntiatum est: quia super mera interlocutoria nec cadit appellatio, nec delegatio. *d. c. 20.* cum autem vim illa habeat definitiue, aut per definitiua est irreparabilis, admittitur a d. c. 20. & appellatio & delegatio. an autem tunc committi simul possit causa principalis? aiunt S.

11. Quid si non definitiue pronuntiatum sit, an causa principalis delegari simul possit?

Congregationem respondisse eum casum à Concilio omiffum, dispositionique iuris communis esse relictum; *Salgado de protecc. p. 2. c. 1. n. 7.* ideoque docet ille clausulam *totoque negotio principali* interpretationem eam capere, quæ sit iuris. *c. causam que. X. de rescript.* adeoque iustificato grauamine etiã causam principalem retineri posse: iustificatã sententiã, non posse. *vt debitus. de appell. c. exhibita. X. de iud.* ita tamen vt si de mente contraria delegantis Papæ iuxta formam d. c. 20. planè constet, ea excipiatur, vt habet stylus commissionum quæ fiunt in Curia Romana. quando ergo appellatũ est dumtaxat ab vno articulo, limitatus producitur effectus, vt in alijs non suspendatur iurisdicctio; aut fiat vltior delegatio. totius autem semper causæ transit cognitio, cum ob iudicis in definiendo negligentia recursum est ad superiores post biennium. *iuxta d. c. 20. vide Salgado d. c. 17.*

12.
Quid si
transactio
nō est pro
posita, vt
litis finitæ?

Ceterum exceptiones litis finitæ, vt transactionis, iurisiurandi, seu aliæ præiudiciales, quæ litis ingressum impediunt, *c. 1. Vt lite non contestat. in 6.* si reiectæ sunt in causam principalem, rectè appellatur. *c. exhibita. X. de iud.* & delegato, si grauamen probetur, causa principalis committitur. *ibid. in fin.* quod etiam hodie admittitur. quia huiusmodi grauamen manet irreparabile. *vide latè Salgado de protecc. p. 2. c. 18.* contingit tamen huiusmodi exceptiones & altioris esse indaginis; nec explicari facile posse sine causæ principalis examine: eoque vtramque cognitione coniungi; vt plenius, planiusque innotescat: & ne diuersis iudicij litigantes distrahantur, & protrahantur morosius causæ, quas canones sacri, etiã Tridentini, velocissimè optant expediri. *d. c. 10. f. 25. d. c. 0. f. 24.*

Sed neque ex transactione hic actum est, vt præteritæ litis finitæ, aut iureiurando decisæ, quasi actiõe

iudicati: sed de scuitia aduersus transactionem admissa; & per iurandum probanda in cuius subfidium ipsa, pro qua est transactio, & cui deferendum ex ea iuramentum, aduocat causas ex iure communi, vt quæ non profuit singula, iuncta iuent, tam pacta conuenta, quam iure præscripta; quo faciendi consuetudo, acerbitas, & correctionis desperatio, simul diuertendi iustam cum transactione causam generent.

RESPONSV. II.

De causis non sufficientibus ad diuortium, censuratumen iudicis tollendis.

Communem omnium tribunaliū praxim oppugnat, quidum Iudex partes coram adesse iussit, negat eius se imperio teneri, aduersate etiã titulo *D. in nuceat. vt eam. & si quis in ius vocatum nō veniat. D. si quis ius dicenti non obtemper. l. 5. de iudic. posse autem iubere, vt personaliter compareat, liquet ex *c. pastoral. X. de iudic. c. 1. de iud. in 6. vers. nisi. l. generaliter C. de iure in iud. l. vlt. C. de procur. verb. iudicis vocatis auctoritas. clem. sape verb. interrogatis etiam partes. de verb. signif. c. præsentis de test. in 6. verb. sufficienter factus ad inuicem respondere. V. sup. resp. v. de iudic. præsertim in causa matrimoniali, in qua id statuntur statuta prouinc. Mech. de modo procedendi. c. 13. atq; imprimis in controuersia scuitiæ coniugalis, æquū est responderi plenius de modo formæ; recõciliationis quærenti, dum ipse appellatus propugnat priores instantiæ iudiciũ, in qua partũ vtraque est iussa personaliter respondere, & secundæ instantiæ Iudex ad d. articulum tantum pleniorẽ responsonem exigit, idemque decretum terciæ instantiæ Iudex confirmauit, quidni ergo personaliter residuam partem expleat, qui in priori iudicio quasi toti**

toti satisfecit? dum pars à toto, & accessorium à principali non debet differre.

Præsertim, inquam, in materia sæuitiæ maritalis, & coniunctionis coniugalis. perperam enim existimat appellatus, dum vxor in petito diuortio declarata est non receptibilis, nihil superesse, quam vt illa supplex ad thalamum illus redeat. *l. si cum. doem. §. Sin autem. D. solut. mat.* confirmata est enim, & in rem iudicatam abiit secundi iudicis sententia, non tantum quâ petitio diuortij reiecta est; sed & quâ ad illum articulum iniuncta plenior responsio; ante quam declarauit Iudex sibi de reintegratione thalami non esse statuendum.

Cur enim? ne coniuges tanquam canes ad vomitum reuertantur, ne momento vno licium, iurgiorum, pugnarum causa offensi nimium animi ad ea transire cogantur, quæ sunt summi amoris, ab vnoque extremo ad aliud sine medio; à terra in tectum sine gradibus. neque enim nihil medium est inter iustas diuortij causas, & reconciliationem.

Summa & inuitabiliter mortifera sæuitia omnimodo diuortium admittit: alia grauis, cui tamen caueri potest, repellitur mediante fide-iussoria cautione; quâ Tuscus *v. vxor. conc. 402. ex Baldo conf. 176. in fin. et conf. concludamus. l. 1. conf. 240. l. 3.* semper exigit, quando vxor diuertit, siue iustæ fuerint causæ, siue non: & ex omnibus animum suum informare debet Iudex. *ibidem.* quid si hic Iudex nec iuratoriam quidem cautionem exacturus sit; sed promissum tantum de non sæuendo, iurgando assiduo, vel pugnando, censuram morum interpositurus, ac vtrumque coniugem culparum suarum moniturus, ex earumque correctione conciliaturus?

Peccatum enim vtrumque esse acta primæ instantiæ plus satis

probant. iudicium hic de moribus non est sublatum. quamuis enim mortalis non fuerit sæuitia, adeoque diuortio non suffecerit; sufficit tamen ad exigendum impofterum securitatis non tantum; sed ad amicè etiam coniugalisque verè coniunctionis promissum; si non & cautionem iuratoriam, aut fide-iussoriam. sicuti enim in graui sæuitia non fit restitutio, nisi præstita plena securitate: *c. ex transf. missa. X. de restitut. spoliar.* ita neque in minori, nisi aliqua proportionata securitate data.

Neque vero tam leuis est appellati sæuitia, quam ille sibi pertuadet; ideo quod declarata sit non sufficere diuortio. frequentes enim rixæ, iurgia, & difficiles mores, vt muta, toruæ plurium dierum, hebdomadum, mensium conuersatio, quibusdam non leuibus authoribus apud *Sanchez de mat. l. 10. d. 18. n. 11.* sufficere diuortio videtur. quod vt hic receptum non sit omnino; valdè tamen aggrauatur difficultas conuictus: si & sæpius accedant verbera, & pugna, contemptus vxoris, prælatio ancillæ, ademptio autoritatis domesticæ, compellatio stultæ; & vt talis in monasterium inclusio. quamuis enim in actis hæc tanquam ex officio facta describatur, plus valet tamen quod agitur quam quod simulatè concipitur. nec appellatum acta quamuis sic concepta, dum verè non satis iusta causa subsuit, omnimodo excusant. *c. 3. & 101. tit. X. de collusione deteg.*

Animaduertendum est porrò appellatum in prima instantia respondentem non sumpsisse contrariam conclusionem, nisi ad non receptibilitatem diuortij; Iudicem autem ex officio extra conclusionem iudicasse de reintegratione matrimonij: item in actis huius instantiæ 4. Martij 1639. appellatam declarasse se ab appellatione recessuram, si appellatus ad

V 3 d. arti-

2. Præsertim in causa matrimoniali & iustitiæ.

3. Vt reconciliantur coniuges.

4. Aut caueat qui sæuit.

5. Et quo modo?

6. Vbi neque ad diuortium satis, neque nihil sæuitum est.

ad articulum responſionē dederit ſibi placentem. quod interpretandum eſt de placito boni viri: nec vnquam ſuper eo perſonaliter voluit appellatus comparere, & huiusmodi contentio longa ſcripta non permittit; aut palam quaedam efferri, præſertim cū appellatus iſtegrum & ſatis magnum proceſſum formari curauerit, quem ipſe iſi omnibus inſtantijs voluit manere ſecretum, in vim cuius facta eſt vxoris ſequeſtratio ſeu incluſio: & ex quo nunc Iudex verbaliter multa habere poteſt proponenda, præſertim ſi & ipſe abire ſapienter illam iuſſerit, & ſic poſſeſſionem videretur amiſiſſe. *l. ſi quis. 17. §. differentia. D. de acquir. poſſ. cum amicis de illa perpetuo in monaſterio includenda tractauerit, & ſequeſtrari impetrauerit, nec in lite ad reſreſſum concluſerit.*

Nec ſatis à contumacia excuſat appellatum, quo minus compareat, generalis reſponſio ad d. art. qua dicat ſe geſturum in omnibus, vt virum probum, & coniugem decet; dum Iudex coram ad ſpecialia vult deſcendere; & cenſere ſingula; & iniungere ſingulatim quæ deinceps ſeruanda ſint; cum promiſſo ſecuritatatis ſingulari: aduerſus omnia quæ ſupra retulimus.

Proterua eſt etiam excuſatio contumaciæ, quod appellatus iuſſum ideo Iudicis, iniunctamque comparitionem ſimultaneam exiſtimet poſſe contemnere, quod non plus illi poſſit iubere, quam Chriſtus præſcripſerit. quid enim ille? *viri*, inquit per os Apoſtoli, *diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas, ad Coloff. 3. & iterum ad Ephes. 5. viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam*; quis ergo Chriſti fuit amor erga eccleſiam? propter noſtram ſaluſem deſcendit de caelis: prior ipſe dilexit nos. *1. Ioann. 4. reliſtis nonaginta nouem quæſitum abiit ouem vnã, quæ pe-*

rierat, inuentam ſuſtulit in humeros, & ad caulam deduxit. *Luc. 15. Matth. 18.* igitur ex Chriſti præcepto ea agenda ſunt, quæ ſalua dignitate mariti, ſpectant ad reintegrandam charitatem, eamque intimam, ac coniugalem; quæ ſupereminet. quippe qua viuatur coniuges, & ſiant vna caro, & velit hic maritus cyclopica tantum authoritate exſpectare ſponte redeuntem, & in ſublimi ipſe throno ſedere, vt trulentus Aſuerus cum virgula? cuius non vocantis mortalis erat acceſſus, *ſi forte*, inquit *lib. Eſther. c. 4. Rex auream virgam ad eum extendit pro ſigno clementia, vt poſſit venire?* D. Petr. ep. *1. c. 3. viri*, inquit, *colobitantes ſecundum ſcientiam* (notet qui vxorem ſtultam nominat) *quæ ſi in ſirmiſſiori vaſculo mulieri impertientes honorem.* quod Malder. in *Meditatione theolog. diei 27. de matrim. ita dilucidat; ſubneſſit Petrus vxores debere adherere, & colobitare in amore vxoribus ſuis, cum magna diſcretionem, & honorare ipſas: vxore quorundam firmitas requirit, vt honore præueniatur.*

Quid porro diſſidentibus præcipit Chriſtus? vt quamuis detulerint munus ad altare, ibi illud omittant, & prius reconcilientur fratri ſuo. & poſtea rediens inquit, offeres munus tuum. iubet non exſpectare, ſed ipſum accedere, & reconciliari: nec velit hic maritus in cauſa matrimoniali, quæ eſt perſonaliffima, coram Iudice, vt cum vxore reconcilietur, comparere? abhorret ab eius conſpectu, nec viſu, nec ſermone, illam vult dignari? ſed cæca illam obedientia redire, ſub torus oculos, os elingue, thalamum cyclopicum? cum generatim Iudex à græcis dictus ſit melodicus, tanquam mediis inter litigantes interloquens, ius dicens, aut concordiam procurans, ex officio ſuo; de quo diximus in *Iud. l. 1. c. 26.* quod, ſiqua in cauſa, in matrimoniali ſummum locum habet.

3.
Viri erga
vxores ſe
habere de-
bent vt
Chriſtus
erga eccle-
ſiam.
9.
Qualiter
ille?

11. Culpam agnoscere ad reconciliationem monendus à iudice & instructus.

Quod si neque peccati venia datur nisi correctio: c. 5. de reg. iur. in 6. legatur, inquit Gelafius Papa 24. q. 2. c. 2. ex quo est religio Christiana, vel certe detur exemplum in ecclesia Dei, à quibus licet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Salvatore ventum, nisi se corrigentibus, fuisse concessam: & cum ut diximus vtrique inter hos coniuges peccatum sit; & singulariter ab Appellato, qui tamen in sua generali responsione ad d. articulum non tantum se quippiam peccasse non dicit, sed sponte sub iuramento calumniæ ait, se numquam diuortio causam dedisse, adeoque negare videtur, vtiq; ad agnoscendam culpam est instruendus; censura Iudicis de moribus; & ad emendationem monendus. primus autem emendationis gradus est culpæ agnitio. sine qua propterea non speratur facile correctio: & sic nec venia danda, nisi agnoscanti & promittenti, & in spe correcto. Idemque de appellata dicendum: & vtrisque inculcandum confitemini alterutrum peccata vestra ex D. Iacobo c. 5. & honore inuicem praueniens ex D. Paulo ad Roman. c. 12. & Appellato illud itidem D. Pauli. Viri diligite uxores vestras, & Appellanti ex D. Petro 1. ep. c. 3. Mulieres subdite sint viris suis: denique vtrisque ex D. Paulo ad Ephes. c. 4. supportantes inuicem in charitate. hæc Christi præcepta sunt; hæc si Appellatus satis impleuisset; merito dicere posset sibi non plus à Iudice imponi posse: cum non fecerit; merito vocatus coram eo adesse, censerit, & moneri debet.

RESPONSVM IV.

De causis soluendorum sponsalium.

Quod qui sacrilegò dolo suppositi cacnla, in vicem pa-

rochi sacerdotali veste induti, decepti virginem, ut euadat obligationem eam ducendi, nunc allegat fictas fuisse promissiones, chirographo quamuis & iuramento firmatas, altera improbitas est: ad atheismum vergens, ut illius,

Iupiter ex alto periuria ridet amantum.

Deus non irridetur. ideoque huiusmodi exceptio pro dolo non præsumitur: nihil autem illius, prout oportuerat, probauit reus: habendum ergo est illius chirographum pro vero. & quamuis daretur scriptum esse etiam ad placandos parentes; verum tamen esse, quod in eo narratur; ac præextitisse, de ducendo adricem in uxorem, promissa; voluisse reum conscientiam suam satisfacere; iurasse matrimonium se solemnizaturum; ex causis arcanum haberi ad tempus debuisse. Non arbitror, inquit l. labeo. 7. §. Idem Tubero. D. de supellect. leg. quemquam dicere (minus scribere) quod non sentit.

Neque potest elui huiusmodi iuris præsumptio oblato in contrarium iuramento. c. per tuas. X. de probat. quia nimis, inquit, indignum sit, ut quod quisque sua voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. vide Menoch. præf. l. 6. p. 35. l. 1. q. 22. l. 3. p. 1. n. 36. 37. vnde in c. tua nos. X. de sponsal. ubi allegatur quis fide desponsasse aliquam, ut illius copia potiretur, cum aliter inducere illam nequiuisset ad copulam; respondet Pontifex; fore pro matrimonio præsumendum: nisi tu, inquit, nobis expressè scripisses, quod ille non proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem; quod qualiter tibi constiterit non videmus; vidisset autem facile Pontifex, si id iuris esset, ut iuramento posset huiusmodi fictio probari. habent Pontifices enim iura in scrinio pectoris. c. 1. de cons. in 6.

Duas autem profert reus causas

V 4 fas

1. Præsumtio est contra scribentem.

2. Que contrario iuramento non eluitur.

fasolidendi obligationem sponsalium: inæqualitatem ex humili actricis genere, quam ignorauerit, & secutas inimicitias.

3.
Notitia
inæquali-
tatis præ-
sumitur in eo
q̄. cum
inæquali
contrahit.

Quod pertinet ad notitiam qualitatis: Reus triennio & amplius quotidianus fuit procius in ædibus actricis: aduersatur ei Ulpianus in l. qui cum alio contrahit, vel est vel esse debet non ignarus conditionis eius. D. De regul. iur. quod si vera hæc esse putetur ignorantia; cessat fictio; cui inæqualitas pro causa assumitur: neque contraria simul fingere reus potest: neque ob causam ignoratam fingere.

4.
Examina-
tur nobilitas
& patri-
um non
nimis mag-
na inæqua-
litas.

Quod ergo spectat generis utriusque ac qualitatum imparitatem; sciendum est reum ex illa gente esse, ubi omnes hidalgui vocantur, seu nobiles, qui non ex infecto Maurorū sanguine, nec vilium opificum natilunt, sed parentibus, qui succo suo iam olim vixerint. vide Guiet. pract. q. l. 3. q. 13. vt neque hic reus aliqua nobilitatis maiorum diplomata profert: & super factis, ex quibus elicere vult nobilitatem, nullos testes produxit: sed aliqua Instrumenta dumtaxat, in quibus narratiuè quædam referuntur. cum certi iuris sit istiusmodi nō probare, ne quidem literas Papæ. si summus. de sent. excom. in Clement. nisi quæ narrantur coram se gesta. elem. liter. de probat. quæ autem concepta sunt in formam testimonij, nullius momenti sunt: testibus siquidem non testimonij est credendum. l. 3. §. ideoque. D. de test. vbi reiectus est actor, quia inquit Adrianus, non probabat, nec testes producebat, sed testimonij vti volebat, quibus apud me locus non est.

Et quamquam Bartholus in l. 1. C. de dignitas. l. 12. generatim dicat militiam nobilitare; non tamē id receptum est: & vix hīc si & magistratum militare milites gesserint, ac denique vt summum, non nisi quoad communem nobilitatem, quam actrix non negat.

nam vt eximia sit nobilitas, magni pluresque magistratus requiruntur. vnde ille:

Auum tibi maternus fuit atque paternus.
Olim qui magni legionibus imperator.
& in d. l. 1. C. de dignitat. si
auum, inquit, consularem & patrem
pretorium habuisti, claritatem generis
retinetis. vtique si maiorum virtu-
tes retineant nepotes: alioquin si
vitiiorum mancipia fuerint, hono-
ribus exuuntur; & inter plebeios
censentur. l. 12. C. cod. vnde recte
dixit Socrates nullam esse diffe-
rentiam inter bailulum & Alcibiadem, si virtus abesset. & propterea
rea l. 28. C. de nupt. certamen com-
petitorum procorum ex genere,
& moribus tantum admittit.

Insuper considerandum est apud Hispanos autum omne patrimonio primogenito deferri, alios ab eius liberalitate pendere, puberes gladio cingi, in regiam militiam mitti, omnium egenos.

Plautus autem iudicabat præstare diuitem esse, & popularem, quàm nobilem & mendicum, & quamuis in rei veritate fortuna non mutet genus, neque paupertas, aut diuitiæ quoad nuptias: l. 7. C. de incest. nupt. ex iudicio tamen communi faciunt ad personarum inæqualitatem. vt apud ipsos Romanos dedit olim census honores. Auth. de defensor. in princ. vnde Tiraquell. de nobilit. c. 3. Borell. de magistr. c. 13. & ipse Aristoteles etiam lib. 3. polit. c. 6. sibi nobiles videri dixit, quorum maiores diuitijs & honore floruisent, adeoque vix in numero manent

Quorum conatibus obstat
Res angusta domi.

Nunc quod attinet parentes ipsos actricis; vixerunt sine labe, si ne exercitio artis mechanicæ quales multorum locorum iure consuetudinario pro nobilibus censentur. & de iure etiam Romano tractat Tiraquell. de nobilitat. c. 4. & Hispani eo iure vtuntur. Accedit quod actricis pater cævitæ & industriæ laude se gesserit, vt

vt iuuenis diuerfas prouincias lu-
straturus, postquam domesticus
fuerat alicui ex illustissima fami-
lia de Oforia (quod nihil natiuita-
ti nocet, l. 7. C. de incest. nupt. quã-
uis seruilis obsequia præstitisset l.
22. C. de probat.) in Hispania adsci-
tus sit in familiam Alberti Archi-
ducis Principis nostri, eique ad
extremum vitæ domestico cubi-
culi ministerio obsecutus: & quis
non patet, inquit Nonella 8. magno
honore compleri eum, qui Principis de-
creto, iudicioque ad cingulum venit?
nam & tales principalis lateris co-
mitatus illustrat. l. vn. C. de præpos.
labor. l. 12. l. 1. 24. C. eod. lib. de
præposit. sacri cubiculi. & de omnibus
cubicularijs. vbi non agitur de sum-
mis tantum cubicularijs, qui hodi-
diè non sunt nisi magnates: sed
etiam sua proportionem de inferiori-
bus. quippe lex 4. ibidem. decer-
nit, seruos etiam ad cubiculi offi-
cium admissos, eo ipso liberos
fieri non tantum, sed & inge-
nuos. fauet & l. 1. C. de domell. & qua
tradit Tiraguell. de nobilit. in princip.
Vt vt sit iure Romano, negare ne-
mo potest, quin apud eam gen-
tem, quæ pro nobilibus habet om-
nes, qui nulli vili opificio fuerint
addicti, multò magis inter tales
recipi deberent, qui in domestico
obsequio cubiculari Principum su-
premorum sunt: plurimumque
apud illos veri habere illud; *Digni-
tas est seruum esse potestis.*

Sicut etiam si verum est, quod
filia Comitis I. Burgundi nupserit
auo rei inferiori, claritatem gene-
ris amisit. d. l. 1. C. de dignitat. deinde
quærendum esset, si ad rem no-
stram faceret, qua nativitate fuis-
set illa filia.

Sed & vitæ honestas, sine vili
conditione, aut exercitio, cum
moderatis facultatibus, simplici
nobilitati, ac pauperi, nec virtuti-
bus deditæ, longè anteposenda
est. pulchrè Gregorius in Pastora-
li; *quis nescit, quod in natura gemma-
rum carbunculus hiacinto præfertur?*

*& tamen cerulei coloris hiacintus præ-
fertur pallenti carbunculo? quia illi,
quod ordo nature subtrahit, species
coloris adiungit; & hunc, quem na-
turalis ordo prætulit, coloris qualitas de-
primi.*

Demus ergo nobilitatem rei ar-
mis quæsitam, quamquam nulli
maiorum vnquam magnis legio-
nibus imperitarunt, paulò esse ma-
iorem, quàm nobilitatem ex do-
mesticis Principum obsequijs, alijs
vtriusque circumstantijs illa inæ-
qualitas compensatur sanè, aut
superatur: moribus, decore vul-
tus, habitu corporis, omnibus alijs
in virgine communiter æstimatis
gratjs, & virtute: nobili etiam
affinitate per sororem ipsius do-
minam pagi de G. contracta, alijs-
que.

Sed eo maximè, quod Reus sit
homo exterus, nullam vllibi se-
dem, aut larem habens, omnia sua
secum portans.

Quin nec hodie lex XII. tabu-
larum aut Papia obtinet, nec vlla
qualitatù disparitas impedit con-
sentientium matrimonium, aut
dissoluit. c. 1. & tot. tit. X. de coniug.
seruorum.

Et propterea qui tradunt inæ-
qualitatem contrahentium obfi-
stere sponsalibus; accusant vel de-
fectum consensus, quasi ioco quis
procum egerit, & ioco agere intel-
lexerit, aut intelligere debuerit
sponsa inæqualis, *Sanches de mat. l. 1.
d. 10. n. 7.* vel quod ex inæquali-
bus nuptijs, scandala, odia, similia-
ue incommoda oritura sint, qualia
euitare iubeat charitas; & quæ
sine peccato mortali admitti vix
possint.

Verum agunt in primis de inæ-
qualitate, & distantia valde mag-
na: vt si Comes rusticam mulie-
rem proceretur, quamquam *San-
ches De mat. l. 1. d. 10. n. 6.* non
tantam distantiam velit esse ne-
cessariam, sed remitti illam ad Ju-
dicis arbitrium.

Deinde agunt de scandalis, odijs,
inimi.

*Inæquali-
tas magna
esse debet,
vt ius ra-
tio habeat.*

6. Magna i^{te} scandalu, odia, periculu quasi certum.

7. V. auferatur ius ex contractu quaesitum.

inimicitijs omnino certis; nam certa contractus iustitia eueri non potest propter incertum minuendæ charitatis periculū; sicut etiam magnū scandalum, & magnū odium, seu capitale requiritur, & similis causa valde grauis, antequam alicui auferri possit ius per contractum quaesitum. quod ne Princeps quidem potest, nisi magna admodum ex causa, & publica. quando damna priuata cedere debent bono publico. *qua de re videri possunt auctores citati à Fachin. controuers. iur. l. 8. c. 63.* nec verò quilibet Iudex ea in re, quod Princeps, potest: nec charitas communibus iuribus, & Iudicibus imperat; sed iustitia. vt hanc Ordinarij non possint aduersus illam liberè amplecti. quemadmodum traditum est, teneri quidem litigatorem ex charitate iuramentum remittere aduersario, quem scit peieraturum; Iudex tamen tenetur illud huic iniungere, illo instante, ex iustitia, secundum quam vniciue ius dicit. quemadmodum etiam acerbus creditor pauperi debitori cōmisereri deberet, iuxta euangelicam, domini rationem ponentis cum seruis, parabolam; Iudex tamen pauperem condemnat, & omnia bona sub hasta diuidit, & creditoti suum tribuatur, & iustitia seruetur: quamuis charitas à partibus lædatur. exceptis illorum casibus, quibus leges priuilegium de ierunt, ne vltra teneantur quam facere possunt. Et quidem de periculi certitudine, ita reatè Sanches *de mar. l. 1. disp. 14. n. 3. caute*, inquit, *considerandum est hoc scandalum, non enim quodcumque sufficere. saepe enim varie mine iactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula intentantur; que tamen experientia teste, ubi deseruit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, facileq; animi conciliantur; sedaturque omnis tempestas.*

Quod eo magis in hac hypothesi

rationem habet, quod adrix decepta sit per suppositionem calulæ; habitu sacerdotali induti, credens esse proprium viri parochi; nec antè induci potuit ad copulam, nec credere fidam esse procreationem: quod in imparibus requiritur, saltem in sua causa. *Sanches de mar. l. 1. d. 10. n. 21.* & inter Belgas facilius, & securior sit reconciliatio: & reus per scelus huc vsque peruenit. lex autem *12. C. de dignit. l. 12.* decreuerit, vt qui sceleribus se maculauerint, honore, inquit, *exuti inter pessimos quoque, & plebeios habeantur: nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo se ipsos indignos indicauerint.*

Quinimo cum per carnalem copulam sponsalia, seu promissa de ducendo secutam, censentur sponsalibus adiectæ conditiones remitti: *c. 3. & 6. 2. de condit. apposit. eamque præsumptionem glossa in d. c. 3. dicat iuris esse, & de iure: multò magis in foro sacræ externo, censebitur remissa tacita conditio hæc, nisi nimum sit. qualis: quia vis taciti huiusmodi subintellectus, non potest esse maior quàm expressi: quidquid autem huiusmodi expressum esset per copulam censeretur remissum, ergo & quidquid tacite posset esse subintellectum.*

Et quamuis Sanches & alij etiam post copulam negent obligationem ducendi admodum impari; tamen, cum filia sitis intellexit, aut intelligere deuit se decipi, ex nimia imparitate, dumtaxat intelligendi sunt præsertim in foro interno: nam in externo magis standum est d. c. 3. & 6. in quo etiam huiusmodi conditio, nisi inæqualis nimium sit, pro turpi rejiceretur, cum adiretetur causa obtinendæ copule sponsæ. *c. 1. & vlt. eod. vt optime ideo in fingente respondit Pontifex d. c. tua nos. 1. de spons. quod sine illius consensu non posset quidem esse matrimonium, sed quomodo*

id in foro externo constitisset, se non videre. adeoque & hic mandandum est in d. iuris presumptione, in externo hoc iudicio. cum & Sanchez fingentem obliget ad ducendum deceptam, ubi non nimia est inaequalitas.

Vt omnibus istis expensis, nec sit vera inter litigantes imparitas, & si quam velimus imaginari ex parte rei, si adricem vxorem ducat; maiora occurrent ex parte adricis incommoda, si vxor non ducatur. timendum enim est ne ex illius parte non desint consanguinei, qui ad vindicandam illius, & familiae suae ignominiam incitari non iniusto dolore se credent.

Nunc quod attinet ad inimicitias, quas proculdit reus, pro exceptione altera aduersus promissa; quasi non teneatur eam ducere quis, quam odio habet; ne forte deterius contingat: c. 2. X. de sponsal. cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. c. 11. X. eod. quod c. loquitur etiam in sponsalibus iuratis. metus quidem non inspicitur, cui metum passus causam dedit, l. si mulier. D. quod met. sed videamus tamen allegatas inimicitias. diuisit eas; Intimatus in duas classes; in vna ponit causas a patre adricis, in altera ab ipsa adricem datas.

Ad patrem quod attinet; res inter alios actae, quin etiam iudicatae, de iure alijs non nocent; nec alterius per alterum iniquior potest fieri conditio, aut ius auferri; sed & qui iure suo vitur nemini dicitur facere iniuriam.

Ad quid egit pater adricis? non criminaliter, sed vt reus filiam ipsius in facie ecclesiae pro vxore agnosceret, aut prout iuris est puniretur: sed hunc ipsum modum praescribit c. 2. X. de adult. & stup. decernitque nihilominus, vt stuprator habeat stupratam pro vxore; aut corporaliter castigatus, excommunicatusue in monasterium, in quo agat penitentiam, detru-

datur; de quo nulla sit egrediendi licentia. & agit d. c. 2. de eo dumtaxat, qui simpliciter quandam virginem stupro decepit: ubi nec fides data de ducendo allegatur, minus iuramentum; minime tam impia fraus suppositi parochi ficti falsiue matrimonij: & tamen detractionem in monasterium sine egrediendi facultate, & poenitentiam, & excommunicationem infligit, quae homini bene christiano grauior est, quam mors naturalis.

Et verò dum concludit pater alternatiue, vt ducat, aut puniatur, talis actio, verè non est criminalis. cessat enim poenitentia, electo priori membro; ductaque vxore: quam ducere teneatur. vt dicitur ita Deum munerasse hominem libero arbitrio, vt tamen terreret exitio: eum tamen terrorem constat nullas poluisse inimicitias; non obfuisse libero arbitrio. nec verò suauis a patre agi potuit: nisi forte in conuenientia, & taciturni lenocinij suspicionem vellet incidere, & poenam l. vn. C. de rapt. virg. parentibus, inquit, si patientiam exhibuerint, ac dolorem remiserint, de portatione plectendis. si, quod debet, nolit facere reus; imputari debet ei per quem stat, si quid non faciat quod erat ei faciendum. c. imputari. de reg. iur. in 6. etiam illud, si quodcumque incommodum eum sequitur, qui est in culpa. c. damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non alijs (nota) imputari. de reg. iur. in 6. l. quod quis. D. eod.

Quoad secundam, quam reus praeferit, causam inimicitarum; producta est in testem adrix, iussa est rem edicere, debuit imperio iudicis parere; & exacto iuriurando satisfacere; ne à vero defestens peieraret. dixit ergo Adrix iudici imperanti veritatem. quod quis mandato facit iudicis dolo facere non videtur, cum habeat parere necessesse. c. cum quis de reg. iur. in 6. l. non videtur §. 1. D. eod. imò, si non faceret,

11. Pericula si ducat minoram quam si non ducat sic corruptam.

12. Inimicitias.

13. Non zelis madae nasci ab agente ex formula à iure proposita.

14. Et sibi imputat, qui causam dat.

15. Qui obedit iudici non censetur causam dare inimicitias.

ceret, in dolo esse censeretur. *l. non potest D. eod.* propter publicam auctoritatem, quam non licet contemnere. *c. 2. 4. 5. 6. X. de maior. & obed. tot. tit. X. de test. cog.*

Quin etiam sui causam debuit à Iudice iussam veritatem dicere: ne si illam negasset, infirmarentur probationes, pro ipsa in hac causa faciendae.

16.
Nec qui ad ius suum tuendum veritatem rei gestae proponit.

Quin etiam aatrici sua sponte agenti non minus licitum est rei veritatem in iudicio proponere, ut administrationem iustitiae possit consequi; aduersus inuitum, contumacemque debitorem. ideo enim leges latae, & iudicia instituta sunt. ideo obligatio dicitur iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendae, secundum iura. *Instit. de obligat. in princ.* actio autem nihil aliud esse, quam ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur. *Instit. de act. in princ.* licet ergo filiae seductae, ut id consequatur, quod seductori in *c. 1. & 2. X. de adult.* imponitur, agendo allegare seductionem: licet raptae, ut consequatur quod Conc. *Trid. s. 24. de mat. c. 6.* raptor imponit, allegare raptum: licet deceptae per chyrographum, falsi parochi suppositionem, falsum testimonium contracti matrimonij, quo decepta est, & in copulam venit, ut consequatur, quod ex iure communi, & Tridentino debetur sic deceptae.

17.
Quali raptum, vim, & metum hinc fuisse.

Nam in rei veritate, si promissa, quae diximus, suppositio parochi, & sub parochi falso contractum matrimonium, vera sunt; huiusmodi sane persuasio vim & metum continet, eius aequiparatur, si vnquam importunae preces, persuasionesque, vi & metui aequiualet. *persuadere*, inquit *l. 1. §. qui bona fide. D. de serm. corrupte. est plus quam compelli, & cogi sibi parere, l. eum 5. C. de apostat. in verb. inuitum seu suasio. l. 3. vers. si quis volentem. D. de libero homine exhibendo. l. vnic. §. penas. vers. si enim C. de*

rapt. virg. in verb. hoc ipsum velle mulierem ab insidijs nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, induitur, nisi enim eam sollicitauerit, nisi aduersis artibus circumuenerit, non fuit eam velle.

Cum ergo reo aduersus atricem nulla procederet promissa ad impetrandam copulam, deuenit tandem ad huiusmodi falsum matrimonium; ab huiusmodi nequissimi hominis insidijs, & odiosis artibus inducta, circumuenta, facta est velle; plus quam compulsa, & coacta est. eamque procul dubio considerauit ratione Conc. *Trid. d. c. 6. vbi simul etiam liberam illum*, inquit, *in virum habere censerit, eam raptor in uxorem habeat, teneaturque decenter iudicis arbitrio dotare. vtrumque coniunctum; tam ducere, quam dotare: & quidem praecise ducere liberam, & contentientem; non alternatiue tantum vel dotare. vt solo hoc iure, sepositis promissis, & chyrographis, reus praecise obligatus sit atricem ducere: idque in prima instantia recte petitum, ad iudicatumque sit: in secunda autem perperam reformatum. quoniam non tantum agere potuit atricem, sed & condemnatum cogere per Iudicem, & censuras. *d. c. 2. X. de adult. d. c. X. literis. X. de sponsu. & quoniam etiam ante censurarum infractionem ciuilibus coactionum modis, etiam carceris. *Mor. Anton. Genuen. in prax. Neapolitan. c. 14.* quia parcendum est censuris, quando executio per distractionem personarum, aut rerum captionem, aut distractionem aliter fieri potest. *Trid. s. 25. c. 3. de reform.* vt nec huiusmodi distractio personae rei, nec distractio rerum, nec censura, aut capturae contumaciae proficere ei possent ad elidendam atricis actionem, & commentandas inimicitias, quae alioquin seductoribus virginum nunquam deesse poterunt.**

Et quoniam, quae de matrimonio

19. Inimicitiarum qui est causa, dissolutionem sponsalium petere non potest.

no tradita sunt, etiam ad sponsalia transferuntur. *l. oratio. D. de sponsal. c. quemadmodum. X. de iur. iurand.* & in matrimonio receptum sit, ut cum inimicitia sunt inter coniuges orta, diuortium ob illas petere non possit, qui illarum est causa. *Sanchez de mat. l. 10. disp. 18. n. 9.* quamuis forte Iudex cohabitationem procrastinare aliquantulum possit: ut ille animi fluctus interim componat, ut *Sanchez ibid.* ita dicendum est, dissolutionem sponsalium petere non posse illum, in quo sola illa resident. dum alij non aliud agunt, quam ut vxor ducatur, & cessent inimicitia, cum sua causa.

20. Ex capitalibus alioquin requiruntur.

Iterum quemadmodum in matrimonio non sufficiunt ad diuortium qualibet rixae, seuitiae, vel inimicitiae, sed graues omnino requiruntur, atque capitales: *c. ex transmissa in verb. si autem capitali* odiosa mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat: *c. lit. ras in fin. X. de restitu. spoliat. in verbis, si vero si tanta viri seuitia ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, non solum non debet ei restituui, sed ab eo potius amoueri, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate prouisa, profecto videtur coniux ante cause cognitionem restituenda marito: ut hinc clarè constet requiri capitales inimicitias. ut & docet Bahilius Pontius *de mat. l. 12. c. 12. n. 7. citat. que Hostiensis, Sanchez, Toletus, Egidium, Seraphinum, vide iterum Sanchez de mat. l. 10. disp. 16. n. 6.**

21. Quae cum hic non sint, superfluet cog.

Cum igitur inimicitiae, quas reus hic commentatur, demus ut verae, & ab illo non ortae forent; non sint capitales: quoniam alternatiua ei permessa facit actiones omnes esse civiles, & criminalem cessare; si, quod facere debet, elegerit: impedimento nullatenus esse possunt executioni obligationis, pro qua actum erat: ut scilicet si matrimonium inter partes clandestinè contractum validum non esset, declararetur sal-

tem validandum, seu solemnizandum in facie ecclesiae. ut Iudex primae instantiae pronuntiauit: & rectè, quemadmodum *c. ex literis X. de sponsal.* mandatur Iudici cognoscere de promissis ducendi, & iuramento, & si, inquit, *hoc tibi constiterit, eum moueas* (pronunties, seu definias) & si non acquieuerit magnis, ecclesiastica censura compellas (ecce executio pronuntiat) *ut ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.* ecce in executione, seu compulsionem proponitur demum rationabilis causa. ut & in d. c. requisiuit *X. de sponsal. de muliere inuita, monenda est,* inquit, *potius, quam cogenda.* monitio & coactio praesupponunt prauiam decisionem: & in executione illam inquisitionem; an coactio, ut saepe, ita in particulari difficilem sit habitura exitum: ut rationabilis in executione proponi debet, facta forte promissorum remissio, aut alia iustae causae, quae superuenerunt, v. g. capitales inimicitiae, atque odia certò irreconciliabilia, non leui imaginatione concepta, ut ex *Sanchez d. disp. 14. n. 3. in fin.* supra retulimus: non quae culpa tergiversantis aut natae sunt, aut non sedatae. ut mora, culpa, dolus tergiversanti non proficiat.

25. Ne quidem accusatio criminalis causa esset rationalis.

Quinimo in *c. quidquid. 32. q. 5.* etiam ob accusationem criminalem non toleratur inter coniuges diuortium; adeoque proportionaliter nec dissolutio sponsalium. *d. c. quemadmodum. d. l. oratio. quidquid,* inquit *Nicolaus Papa, mulier tua contra te cogitauerit, aut fecerit, vel si te accusauerit, non est, excepta causa fornicationis, reuocanda, vel odio prorsus habenda, quae est Apostolo praecipiente, sicut ecclesia à Christo diligenda. generaliora sunt in c. 1. & seqq. 5. q. 5.*

26. Intellectus c. 2. X. de sponsal.

Quod ergo supra proponitur *ex c. 2. X. de sponsal.* quod ob odium possint solui; de capitali intelligendum est: ut supra diximus, vel

noscere de promissis.

Pronuntias re de obligatione ducendi.

23. Cogere ad implementum.

24. Nisi executioni obster causa rationalis.

25. Ne quidem accusatio criminalis causa esset rationalis.

26. Intellectus c. 2. X. de sponsal.

X de

de dissolutione quæ fiat communi consensu, ut fieri potest, *in verb. sibi remittunt*, eoque maximè videtur spectare ob eadem verba, ac denique ubi nec iuramentum, nec copula intercessit: cum neutrius ibi sit mentio, sed fidei tantum. & quidem iure civili etiam inuito altero sponsalia alter potest dissolvere; sed non itidem per canones, *d. c. ex literis*, quod autem *d. c. 2.* sponsalia societati comparet, facit quoad communem consensum; non verò quoad renuntiationem vni inuito altero. sed etsi in eo comparari possit; non tamen in tempestivè socius renuntiare potest. *l. actioni. §. diximus. D. pro socio in verb. cotempore, quo interfuit non dirim societatem. item qui societatem, in tempus coit, eam ante tempus renuntians, socium à se, non se à socio liberat.* quare renuntiatio post rem non integram, & copulam fieri non potest; nec ante tempus, id est, finem vitæ, quo vsque societas contrahi potest. *l. 1. D. eod. & sponsalia & matrimonium spectant indiuiduam vitæ societatem quæ, finiri non potest, nisi per alterius mortem.*

Alterum caput supra citatum videlicet *c. requisivit. X. de sponsal.* loquitur etiam de causis gravissimis, ut odio capitali, ut *Sanchez sententia post plures quos citat d. c. 14. n. 3. in fin. disp. 58. n. 3.* alioquin vanus inimicitarum timor non sufficit, ut *ibidem Sanchez in fin. ubi de vano timore accipit c. veniens X. qui veniens. clerici vel videntes, quamquam X. qui clerici.* forte rectius de sæuitia, quæ non sit mortalis, aut ad inimicitiam capitalem sufficiens. & propterea mulier ibi nolendo nubere, sponsum à se liberauerat, isque uxorem duxerat. iubet tamen Pontifex de fide mentita, quod in casu capitalium inimicitarum dici nequit, mulierem puniri. quod si vir aliam non duxisset, sed illam fidem seruare voluisset, moneri illam, & compelli iussisset Pontifex, *iuxta*

d. c. ex literis. 10. X. de sponsal. cum illud sit Alexandri III. & eiusdem sit *d. c. veniens*, adeoque committere vtrumque omnino sit accipiendum.

Itaque cum hic neque inimicitarum origo, aut causa à parte aëtrici sit; neque graues esse possint, aut capitales, vnde cumque sint; sanè solemnizando matrimonio obesse iure non possunt. neque dubitandum est; postquam contractum illud erit, facile bonis aëtrici gratijs reum leniendum: quid adhuc in stomacho durioris superferret digestionis. memorabuntur coniuges, Romæ fuisse templum deæ Viri placæ: in quod ibant coniuges, & si quid domi iurgii incidisset, locuti quæ volebant, reconciliabantur: idemque inter hos litigantes successurum omnes causæ circumstantiæ debent persuadere.

Attentis his omnibus videtur omnino sententiam per Iudicem vltimum latam esse retractandam, & à priori Iudice latam confirmando, reum ad solemnizandum cum aëtrice matrimonium condemnandum, prudenterque cogendum esse.

De secundis nuptijs.

RESPONSVM. I.

*Vt leges non retrotrahantur,
& quid in negotio imperfecto?*

TRitum est, leges futuris dare formam negotijs, non trahi ad præterita, nisi exprimat. *l. leges. C. de leg. c. 2. X. de constit. & ne tunc quidem ad negotia iam perfecta: per quæ partibus ius quæsitum, non præsumitur Princeps auferre velle.*

Verùm ubi factum de præterito expectat perfectionem à futuro,

turo, tunc dicitur lex noua illud comprehendere. *Felin. ad d. c. quoniam X. de constit. n. 11.*

1. Sic interpretatio 18. oct. 1611. ad edictū 2. Julij 1611. extendit dispositionē art. 16. illius edicti. quod substitutiones, & fidei commissi-
 fa ter dumtaxat effectū habebunt, comprehensa prima institutione, & ad tres tantum personas porrigentur. vbi & numerum faciet primus institutus hæres, declarauit extendi ad fidei commissā præterita, quæ nondum erant aperta, neque ceciderant tempore edicti. nam in nondum apertis nemini ius perfectè quæsitum est: & negotium substitutionis apertione suscipit suam perfectionem: vt tunc secundus aut tertius hæres incipiat esse. quoniam enim verba sunt cum effectu intelligenda, ac tum demum fieri res dicatur, cum effectum capit. *l. sciendum D. ad l. flautam. de plagiar. l. in tempus. D. de hered. inst. l. quia D. de don. inter vir. & vx. l. quod sponsa de donat. ante nup. & maxime testamentum, quamuis à viuento fiat, ante mortem tamen sine effectu est, l. 1. & ibid. gloss. de testament. in tel. hæc omnia Peckius de testam. comu. c. 29. n. 2. & 3.*

Eaque tum magis dicenda sunt, cum æqualis est ratio in negotio præterito, futurone, atque præterito nondum perfecto.

Atque tum præsertim obtinent, cum lex noua magis est veteris iuris declaratoria, quam noui conditoria, *DD. ad d. c. quoniam ibique Felin. n. 4. Papon. ar. l. 16. ut de restitutiones en entier. ar. l. 1. 5. & additio ad Imberium Instie. for. l. 1. c. 34. ad v. quinquennij in fin. quando ex lege veteri finalis ratio nouæ, atque huius interpretatio sumi potest. Barr. & alij citati à Tiraquel. in tract. cessante causa lim. 1. n. 43.*

2. Ideo cum testamento coniux superstiti legarat ante edictū 1611. eo loci, vbi lex foeminae, & sub-

inuita authentica, atque. l. hac. edictali. C. de secundis nupt. vsu contrario erant sublatae, & superstes iterum secundas nuptias contraxerat ante idem edictum, adeoque iam perfectè ius ei quæsitum erat pleni dominij, & liberae dispositionis, dicendum videtur testamentum post edictum factum, quo fundum legatum non prioribus liberis, sed alijs reliquit, validum esse debere: secus autem si post edictum secundò demum nupsisset. tunc enim demum perfectum esset negotium, in quod fertur edictum d. art. 28. si inquit, alter coniugum moriatur, & superstes secundo nubar, bona à defuncto ad hunc profecta, affecta & reseruata sint liberis prioris thori: ita vt in horum præiudicium coniugi alteri ex illis beneficium nullum conferri possit, vbi affectatio & reseruatio inducitur ex solo facto secundarum nuptiarum, cætera autem articuli verba explicationem tantum continent effectus huiusmodi reseruationis.

Et sic etiam loquitur d. lex foeminae, quæ, inquit, ad secundas transferunt nuptias. & ratio addi potest, quod qui post legem nouam ad secundas nuptias transijt, facit id, de quo disponit edictum, tanquam super causa, & conditione, vt huiusmodi affectatione & reseruatione constringatur: qui autem ante edictum nupsit, nihil admittit, nullam iam causam præstat: negotio quippe perfectò, sine culpa aut poena tunc obtinente, in quam feratur edictum postea futurum: sed qui post illud nubit, habet quod sibi imputet factum illud admittens, cui edictum reseruationem illam infligit.

Et sic apud Iulian. Brodeau in addit. ad ar. l. louet. littera à n. 8. fuit 27. Marij 1584. decisum, cum antiqua consuetudo vsusfructum superstiti coniugi permitteret, noua auferret secundò nubenti coniugi, & sub antiqua coniuge mortua, superstes sub noua secundò

X 2 nuberet,

nuberet, ei vsufructu fuisse auferendum. utique qui haberet quod sibi imputaret, qui commiserit post noui statuti publicationem, quod ita per eam praemiareretur. quod non idem obtinet in perfecto iam negotio, factoque illo, quod noua lex ita perstringit.

Quod autem dicitur leges circa testamenta quidpiam praescribentes obtinere debere in illis, quae post illas fiunt, sane intelligendum est; in quibus inuenitur ratio ipsa legum, quae si cessauerit, leges ipsae cessant. *Euerard. in loc. de cessatione rationis, a lege cessante.* hic autem ratio cessat in eo, qui nupsit ante edictum, & cui libe-

rum ius plene erat acquisitum, ut liberè adeo possit de bonis disponere, cum cesset d. reseruatio: ut diximus. in eo autem, qui post edictum secundo nubit, non cessat ratio legis; factum illud persequentis; & ex conditionis existentia reseruationem imponens.

Accedit, quod edictum distictè non renouet authenticam *In crim. C. de secundis nupt.* a consuetudine quam diximus, exclusam, & tantum veteritricis, aut nouercis, ex bonis prioris coniugis bene fieri; non autem liberis secundum matrimonij: ut hic accidit.

LIBER QVINTVS

De accusationibus.

RESPONSVM I.

De carceratione, & detentione clericorum.

1. Consulto faciend.

Quam tardo procedendum sit ad capturam, & carcerationem clericorum, factis declarat Bonif. VIII. in c. si

clericos. de sent. excom. in 6. & Conc. Trid. s. 25. c. 6. & diximus in Consult. can. de accus. consult. 2. & 4. De relaxatione autem, eosdem quoque clericos, inquit ibid. Bonif. si de parendo iuri, tibi fidei iussoriam d. deris cautionem, detinere non debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis, eos suaserit detinendos. excessus ergo enormitas detentionem permittit. & enormitas quidem Iudicis censurae relinquitur. *Spigel. in Lex. v. enorme.* sed Concilium Trid. praesius stringit d. c. 6. in

2. Ob excessus enormitatem.

3. Arbitrio iudicis?

verb. in atrocioribus delictis, depositionem aut degradationem requirentibus, vt grauissima tantum crimina spectare videatur. praeter crimen incontinentiae, de qua in decreto de concubinarijs, *scilicet c. 24. s. 25.* non ergo in crimine simplicis fornicationis. *vt decidit Rosa apud c. 20. a Barbof. in Collect. DD. ad Can. Trid. d. c. 6. n. 40.*

Rationabilis etiam causa detentionem permittit: & haec ad censuram etiam Iudicis pertinet. & exempla dari possunt quae pro exceptionibus, quando relaxatio carcerati fieri non debeat, adferuntur à Menoch. in arbit. cas. 303. n. 23. & seqq.

Loquitur autem d. s. eosdem de captiuis, quorum adhuc causa agitur. in verb. de parendo iuri &c. nam postquam fuerint de crimine canonice condemnati, sub archa custodia detineri debent. cum in monasterijs non valeant custodiri. *ita c. vt fama. X. de sent. ex-communic. & crimina non debeant manere*